

Nr 4 2016

Åarjelsaemien gærhkoeploe
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

SAMENES VENN

JULEN 1966

Samepolitisk budget utan större förändringar

I september presenterade den svenska regeringen inför riksdagen sitt budgetförslag för 2017. Budgeten ger oförändrade saksanlag för samisk kultur och nationella minoriteter.

Sametinget får ett extra anslag, 3 miljoner kronor, under valåret 2017 som ska gå till arbetet inför och under valet till Sametinget 2017.

Sametinget får också ett extra anslag på 800 000 kr för ökade förvaltningskostnader, så kallade overheadkostnader, som tidigare belastat anslaget för främjande av rennäringen.

– Kostnader för till exempel IT-drift kommer inte längre

att belasta främjandeanslaget utan förvaltningen, förklarar Sametingets ekonomichef Malin Mäkelä. Det är ett missförstånd att dessa pengar tas från rennäringen. Anslaget för främjande av rennäringen ska gå till det som det är avsett för.

Totalt får Sametinget 45,2 miljoner kronor av de äskade 57 miljoner kr.

ÖKAT ANSLAG FÖR ROVDJURSSKADOR

Anslaget till främjande av rennäringen ökar med 5 miljoner kronor. Dessa ska gå till att förebygga och kompensera för rovdjursskador.

Det kan tyckas som att det skett en minskning av anslaget

Sámediggi
Sámedigge
Sámediggi
Saemiedigkie

till främjande av rennäringen, från 112 miljoner kronor till 103,9 miljoner kronor. Detta beror på att åtta miljoner kronor visserligen försvinner, men i realiteten är det särskilda tids-

begränsade medel som inte längre tillförs anslaget.

Under åren 2011-2016 fick Sametinget nämligen ett särskilt anslag på 8 miljoner för att täcka kostnader till följd av den nya renbeteskonventionen (rivningar och nybyggnationer av stängsel och anläggningar) samt för en studie om förebyggande åtgärder för skydd av renar.

Kostnaden för det så kallade björnforskningsprojektet kommer inte att belasta främjandeanslaget från och med 2017.

KÄLLA: SAMETINGET.SE
BEARBETNING: VIVIANN
LABBA KLEMENSSON

Ønsker å styrke vaajmoegiele/hjertespråket

Et regjeringsoppnevnt utvalg la den 10. oktober fram en utredning med forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk. Rådet var sammensatt av språkfaglig og politisk kompetanse fra både sør og nord i Sápmi og fikk sitt mandat for to år siden.

Av større strukturelle endringer ønsker utvalget å endre forvaltningsområdenes funksjon til språkbevarings-kommuner og språkvitaliserings-kommuner. Det er kun i nordsamisk område det per i dag er kommuner som er aktuelle som språkbevaringskommuner, mens kommunene Røyrvik og Snåsa om i dag er forvaltningsområder for sørsamisk språk vil bli definert som språkvitaliseringskommuner. I denne kategorien foreslås også flere andre kommuner i sørsamisk område. I tillegg skal byene Tromsø, Bodø, Trondheim og Oslo ha forpliktelser knyttet til samisk språk.

STYRKET BARNEHAGE OG SKOLE
Samiske barns rettigheter skal styrkes blant annet gjennom å innføre en individuell rett til samiskspråklig barnehage og å senke kravet for samiskspråklig undervisning i kommune fra minimum ti til tre elever. Utval-

get forslår også at elever med fjernundervisning skal ha rett til å delta på "språkbad-samlinger".

Videre legges det fram forslag om å opprette egne språkressursentre for hvert av de tre offisielle samiske språkene. Disse skal ha en koordinerende rolle og en rådgiverfunksjon og ansvar i forhold til blant annet fjernundervisning.

SAMISK I OFFENTLIG SEKTOR

Innen offentlig forvaltning legges det opp til større mulighet for bruk av samiske språk innenfor rettsvesenet knyttet til person og ikke kun til geografisk område. Dette vil kreve større mulighet for bruk av tolk. Den samme tenkningen om språk som en individuell og ikke kun geografisk rettighet ligger til grunn i anbefalinger på helseområdet der f.eks. rett til fjernkonsultasjon med samiskspråklig lege er ett forslag.

Rapporten er publisert som NOU 2016:18 og kan leses på www.regjeringen.no.

EINAR BONDEVIK

Ny organisation i Härnösands stift

Den 1 januari 2018 genomförs en ny organisation i delar av Härnösands stift med innebörden att församlingar ska samverka kommunvis i resurskrävande frågor.

Denna samverkan krävs för att på sikt behålla kvaliteten på Svenska kyrkans verksamhet. Församlingar med mer resurser ska kunna stödja församlingar med mindre, uppger biskop Eva Nordung Byström i ett pressmeddelande.

De nya pastoraten kommer att benämnas Härnösands pastorat, Kramfors pastorat, Krokoms pastorat och Åre pastorat.

ÖVERGRIPANDE ANSVAR

Pastoraten kommer att ha det övergripande ansvaret för ekonomi, administration och fastighetsförvaltning. I varje pastorat ska det finnas en kyrkoherde som chef och teologisk ledare samt ett pastoratskyrkoråd som styrande organ.

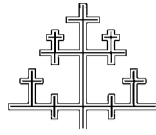
De enskilda församlingar och pastorat som berörs i Ångermanland är Gudmundrå församling, Härnösands domkyrkoför-

samling, Härnösands landsförsamlingar, Nordingrå församling, Nora-Skogs församling, Ullånger-Vibygerå församling och Ådalsbygdens pastorat.

De enskilda församlingar och pastorat som berörs i Jämtland är Föllingebygdens församling, Offerdal-Ålsens pastorat, Rödön, Näskott, Aspås och Ås pastorat, Undersåker-Kalls pastorat, Åre församling och Västra Storsjöbygdens församling.

KÄLLA: SVENSKAKYRKAN.SE/
HARNOSANDSSTIFT
BEARBETNING: VIVIANN
LABBA KLEMENSSON

Att döda någons intresse

Utan den samiska kvinnan stannar Sápmi. Hon ser till att saker och ting sker. Hon finns där som en klippa. Den samiska historien visar på en rad starka och handlingskraftiga kvinnor som bidragit till förändring. De hyllas med rätta som hjältar. De gör och har gjort ett fantastiskt arbete. Men det är inte hela sanningen.

Vem talar eller kämpar för de sameflickor och kvinnor som får stå i skuggan? De som aldrig ens får chansen. De som blir exkluderade enbart för att de föddes med två bröst, en vagina och fick stämpeln "flicka" eller kanske för att de är från en speciell familj eller släkt.

Att jag aktualiserar den här frågan beror på min möjlighet att göra det som ledarskribent. Det är viktigt att våga tala om sånt som är i det närmaste tabubelagt i Sápmi.

Faktum är att exkludering av flickor och kvinnor pågår inom familjer och släkter, samebyar, Sametinget och i valen till ansvars-

"Vårt folk och våra marker har blivit koloniserade, och vi har lämnat samiska värderingar. Med det så har kvinnornas roll och betydelse förändrats."

positioner. Varje år sker val till styrelser, nämnder, utskott och kommittéer som rör samiska intressen. Hur många kvinnor respektive män tillsätts? I Sverige är det många fler män än kvinnor som väljs, men i Norge ser det mycket bättre ut.

Jag har pratat med flera unga och äldre samekvinnor om detta. Jag har sett deras frustration ventileras på olika sätt. Det finns otaliga tillfällen där både unga och äldre samiska kvinnor ifrågasätts, nedvärderas

eller räknas bort – trots intresse och kompetens. Det gäller inom alla områden i det samiska samhället.

Faktum är att vi dödar många samiska kvinnors intresse genom att göra dem osynliga.

Hur ser då stödet ut i samiska sammanhang? Många uttrycker stöd om det är någon som tycker, tänker och agerar som personen själv, och när någon bekräftar ens egen världsbild. Men så fort en åsikt eller ett beteende är annorlunda kan stödet utbli och kyla uppstå. Det är en kyla där du inte existerar, som om du vore osynlig och inte betyder något. Det kallas härskarteknik och utövas av både kvinnor och män i nästan alla kulturer. Några vanliga härskartekniker är, enligt socialpsykolog Berit Ås, osynliggörande, undanhållande av information, förlöjligande, påförande av skuld och skam, objektivisering, våld och hot om våld.

Vi behöver också förstå vad som kan ligga bakom och bidra till ett ojämnt Sápmi. En viktig orsak

är att staternas politik och lagstiftning har gjort att vi samer ställts emot varandra. Vårt folk och våra marker har blivit koloniserade, och vi har lämnat samiska värderingar. Med det så har kvinnornas roll och betydelse förändrats.

Det var på flera sätt annorlunda förr. Då deltog både kvinnor och barn i många numera maskuliniserade sysslor. Vi behöver gå tillbaka till att göra den samiska kvinnan till en jämlike med den samiska mannen. Vi behöver dekolonisera våra tankar så att vi kan se på samiska kvinnor med samma värde som en samisk man. Vi behöver börja värdera det samiska högre än det svenska/norska och lämna det patriarkala "tänket" bakom oss. Det hör inte hemma i vår kultur.

VIVIANN LABBA
KLEMENSSON

Symbolverdi = meirverdi

Vi vil ofte skjønna det vi held på med, forstå alt som skjer rundt oss og kunna forklara det så grundig som mogeleg. Difor kan det vi ikkje skjønna bli uinteressant og uviktig, til dels forstyrrende og til bry. Vi kan møta det i diskusjonar om bruk av samisk språk i anten kyrkjelege samanhengar eller offentleg skilting og forvaltning. Det enkle forståelsen er at "om det ikkje er nokon der som forstå språket har det ingen hensikt å bruka det". Men det er feil. Språket

er eit symbol slik all kultur – i vid forstand – er det. Det peikar vidare

enn intellektet og det vi skjønna med tanken. Det gir verdi, fortel at noko er viktig og brukande og det fortel historie, både gamal og notidig historie.

Språket er meir enn orda. Arbeidet for språk meir enn det å uttrykka same mening med andre ord. Det er å uttrykka ei anna mening. Det er på same vis som kvinnekamp er ikkje ein kamp for kvinner. Den kampen har symbolverdi om kva for eit samfunn vi ønskjer. Eit samfunn

der alle blir rekna med og har full verdi. Kampen har meirverdi enn dei aktuelle rettane for kvinner. Slik har òg kampen for samisk språk og kultur ein meirverdi. Den gjeld for alle minoritetar som blir utfordra – eller pressa – av ein majoritet. Som fleire har sagt: Kvaliteten på eit samfunn viser seg i måten ein handsamar minoritetane.

EINAR BONDEVIK

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jñh daan bijre: Lite av varje

Guktie ussjedem: Hur jag tänker
Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jñh gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Första sidan:

Konsnären Iver Jåks tecknade detta konstverk för tidningen Samenes Venn 1966.

SSR och kyrkan oense om certifiering

Svenska Samernas Riksförbund (SSR) önskar att all skog i Svenska kyrkan ska vara certifierade inom FSC där hävdvunna urfolksrättigheter respekteras. De nordliga stiftet är redan med i ett annat certifieringssystem, PEFC, som inte har så tydliga principer.

– Vi har tidigt deklarerat att oavsett certifiering får renbete ske på all kyrkans mark i Härnösands stift, säger stiftsjägmästare Max Enander.

Våren 2016 träffades företrädare för SSR och Härnösands och Luleå stifts stiftsjägmästare för att diskutera om stiftens skogar ska vara certifierade i FSC eller inte.

SSR menar att alla kyrkans skogar borde certifieras i FSC-systemet för att detta har en princip om att respekterar hävdvunna urfolksrättigheter och grundar sig på ILO 169.

KYRKSKOGEN I ANNAT SYSTEM
I dagsläget är skogarna i Härnösands och Luleå stift certifierade i PEFC-systemet.

– Vi är inte villiga att ansluta oss till ytterligare ett certifieringssystem eftersom våra skogsbruksorganisationer inte är dimensionerade för mer administrativt arbete. PEFC är också unikt eftersom det har en standard för entreprenader. Vi är beroende av detta då vi inte har egna maskiner eller entreprenörer i någon större utsträckning, säger Max Enander.

Jenny Wik-Karlsson, förbundsjurist SSR, anser att argumenten från kyrkan är dubbelbottnade.

– Det finns en inbyggd konflikt i detta. Å ena sidan vill Svenska kyrkan erkänna sin del i Sveriges mörka historia och uppmanar Sverige att ratificera ILO 169. Sedan är de själva inte beredda att lyssna på oss när det gäller val av certifieringssystem. De tappar trovärdighet om de själva inte är beredda att jobba med ett system som grundar sig på ILO 169 och respekten för urfolkens rättigheter, medan de kräver att andra ska göra det.

VILL UTVECKLA SAMARBETE

Stiftsjägmästare Max Enander bemöter kritiken så här:

– Vi värnar våra relationer med rennäringen och vill utveckla dessa genom samråd och ökad samverkan. Certifiering sätter minimikrav och visar inte den enskilde markägarens verkliga ambition. Finns det frågor där vi skulle behöva höja ambitionen är vi beredda att diskutera och skriva separata överenskommelser kring dessa. Vi anser att det är viktigt att utveckla det dagliga samarbetet mellan skogsbruk och rennäring. Vi vill hellre lägga resurserna på denna dialog, som vi tror gör skillnad, istället för att skapa mera administration.

VKTIG MED MÖJLIGHET PÅVERKA

Certifiering enligt FSC innebär bland annat att en markägare inte kan nöja sig med att informera om vad som kommer att ske vid exempelvis skogsavverkningar eller markberedningar. Istället krävs samråd, i enligt internationella rätt, där urfolken får möjlighet att påverka de åtgärder som planeras.

FSC-systemet används redan idag av de övriga stiftet i Sverige. Det är bara Luleå och Härnösands stift som inte är med i FSC.

Luleå och Härnösands stift är med PEFC. Det bygger på att skogsbruket och skogsentreprenören certifieras samt att en spårbarhetscertifiering sker. Men där finns ingen princip om att respektera eller samarbeta med urfolken. Det står endast att "skogsbruket ska ta social hänsyn".

Max Enander säger att det inte är något problem. Han hänvisar till att stiftet följer LRF:s policydokument om relationen mellan skogsbruk och samer.

NYTT AVTALSFÖRSLAG I HÖST

Under hösten ska ett förslag utarbetas av Jenny Wik-Karlsson som sedan ska diskuteras med de nordliga stiftet. Max Enander, stiftsjägmästare i Härnösands stift, säger:

– Vi ser att alla förutsättningar finns för att komma överens, och vi utgår ifrån att vi kommer att göra det.

Jenny Wik-Karlsson är mer kritiskt:

– Härnösands och Luleå stift vill skapa en egen överenskommelse med oss. Det tycker vi inte är rätt väg att gå. Vi tycker att de ska certifiera enligt FSC. Så vi får se hur det blir.

Jenny Wik-Karlsson innehar även ordförandeskapet för FSC Sverige. Hon ser dock ingen jävsituation kring detta utan är tydlig med att skilja mellan sina roller som förbundsjurist i SSR respektive ordförande i FSC Sverige.

Max Enander säger att detta inte har påverkat stiftens ställningstagande i frågan eller valet av certifieringssystem och har inga fler kommentarer kring detta.

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

Samiskt kyrkoliv under luppen

Samiska rådet i Svenska kyrkan fortsätter sitt arbete med att utreda innebörden av samiskt kyrkoliv i Sverige.

En arbetsgrupp har bildats med deltagare både från samiskt håll och från stiftet. I gruppen sitter Eva Nordung Byström, biskop Härnösands stift, Ingrid

Inga, vice ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan, Birgitta Ricklund, Samiska rådet, Maria Teresia Nutti Stenman, Samiska rådet och Saminuorra, Akar Holmgren, diakon och flerspråkig handläggare i Härnösands stift, samt Birgitta Simma, stiftsadjunkt från Luleå stift. Grup-

pen ska utarbeta tankar och idéer och utröna vad som menas med samiskt kyrkoliv.

– Samiska rådet arbetar också vidare med försonings-

Sylvia Sparrock.

frågan, berättar Sylvia Sparrock, ordförande i rådet.

Vitboken om relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna finns nu att ladda ner digitalt på adressen www.svenskakyrkan.se/vitboken

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

Språken skapar gemenskap

**Sydsamiska tekster integreres all-
mer i gudstjenstordninger, text-
och bönehäften i Södra Lapplands
pastorat, oppger ett pressmedde-
lande från pastoratet.**

Vid gudstjenster använder försam-
lingarna tryckta gudstjenstordninger,
agendor, så att gudstjenstdeltagarna
kan följa med i läsning och sång.

Agendorna har tidigare så gott
som alltid skrivits på svenska. Men
sedan ett par år har till att börja med
agendorna i Fatmomakke kyrka, i
Vilhelmina församlings fjälldistrikt,
fått vissa tekster och böner på syd- och
nordsamiska.

Tanken har varit att inte särskilja
de samiska texterna i en separat
gudstjenstordning utan att integrera
dem med de svenska och på detta sätt
skapa gemenskap.

I Södra Lapplands pastorat ingår
förutom Vilhelmina också försam-
lingarna Dorotea-Risbäck, Lycksele,
Stensele, och Åsele-Fredrika.

ALLT FLER TEKSTER ÖVERSÄTTS

Under hösten och vintern genom-
förs ett arbete där all information om
Fatmomakke kyrka och dess kyrkstad
översätts till sydsamiska.

Evelina Olofsson.

För detta har Södra Lapplands pas-
torat engagerat Evelina Olofsson från
Grytsjö, Marsfjäll. Hon har tidigare
arbetat inom Svenska kyrkans barn-
verksamhet i Saxnäs och har förank-
ring i och kunskap om sin hembygd.
Sydsamiska språket har hon studerat
bland annat genom Umeå universi-
tet och har planer på fortsatta studier
och språkprojekt.

Evelina Olofsson säger att det är
otroligt viktigt att få höra sitt eget
språk i kyrkan:

– Språk är starkt förknippat med

Ett text- och bönehäfte har tagits fram
för kyrkorna i Vilhelmina fjälldistrikt,
innehållande trosbekännelsen och Her-
rens bön på syd- och nordsamiska samt
svenska.

identitet och tro och öppnar vägen
till våra medmänniskor. Med tanke
på hur relationen varit mellan kyr-
kan och samerna är det livsviktigt
att samiskan får ta plats i kyrkorum-
met. Kyrkan ska vara en plats där
man umgås med Gud och med andra
människor, men då Gud ju redan för-
står alla språk behöver vi människor
jobba extra för att förstå varandra på
samma sätt.

Evelina Olofsson säger att det
känns bra att hjälpa till när det gäller
Fatmomakke som är en speciell plats

för henne och för människor i hela
dalgången.

SPRÅKARBETET INLEDDES I FJÖL

Till julottan i Fatmomakke förra
julen togs det på prov fram ett text-
och bönehäfte där trosbekännelsen
och Herrens bön på syd- och nordsa-
miska samt svenska samlats.

Den modellen kommer att ligga till
grund för fler liknande texthäften
som ska kunna användas tillsammans
med kyrkans gudstjenstordningar.

Södra Lapplands pastorat menar att
när människor som söker sig till kyr-
korna får läsa och höra en del av guds-
tjänsten på sitt eget språk upplevs det
av många som mycket positivt. Det
blir också ett sätt för Svenska kyrkan
att inkludera alla och visa att de är
välkomna.

Södra Lapplands pastorat är till
ytan Sveriges största pastorat. I områ-
det bor cirka 29 000 människor varav
ungefär 1 500 personer dagligen enga-
geras i församlingarnas gudstjenster
och verksamheter.

KÄLLA: OLLE THOORS,
SÖDRA LAPPLANDS PASTORAT
BEARBETNING: VIVIANN LABBA
KLEMENSSON

Nidaros biskop melder sin avgang

**Biskop Tor Singsaas har sendt sin
avskjedssøknad og fratrer stil-
lingen neste sommer.**

Biskopen fyller 69 år i
venter og har nesten 40
års tjeneste i Nidaros
bispedømme, de siste 8 år
som biskop. I sin avskjeds-
søknad fremholder bisko-
pen blant annet arbeidet
knyttet til den sørsamiske
og opprettelsen av Sae-
mien Åålmege som vik-
tige deler av sitt arbeid, og
han ser fram mot innvielsen av alter
med samisk utsmykning i Nidaros-
domen 6. februar 2017. "Da først er
Nidaros domkirke også blitt same-
folkets katedral", skriver biskopen.

Nidaros bispedømme.

Biskop Tor Singsaas har gjort ett
betydningsfullt arbeid for sørsamisk
liv og kirkeliv. Han har vært – og er

– en god samarbeidspart-
ner i organiseringen av
Saemien Åålmege og vært
tydelig i hele bispedøm-
met på viktigheten av å
ta i bruk sørsamisk språk
og kultur. Vi håper og
tror at bispedømmerådet i
arbeidet med å finne nye
kandidater til bispestil-
lingen også vil legge vekt
på ansvaret for sørsamisk
kirkeliv som ligger på stillingen som
biskop i Nidaros.

EINAR BONDEVIK

Ikke vindkraft i Gaelpie/Kalvatnan

**Olje- og energidepartementet
(OED) fattet 11. november vedtak
om at det ikke gis konsesjon til
utbygging av Kalvatnan vindkraft-
verk i Bindal kommune, Nordland.**

Konsesjonen som ble gitt av Norges
vassdrags- og energidirektorat (NVE)
ble dermed omgjort etter at vedtaket
ble klaget inn for OED av Riksantik-
varen, Sametinget og fylkesmannen. I
begrunnelsen skriver departementet:
Departementet har blant annet vur-

dert utbyggingen opp mot vernet fol-
keretten oppstiller for urfolks nærings-
utøvelse. Det er fare for at summen av
etablerte inngrep i distriktet sammen
med etablering av vindkraftverket med
veitilknytning kan være til hinder for
at reindriften kan opprettholdes i det
omfanget den har i dag.

Vedtaket – og begrunnelsen – er
både gledelig og en stor seier. – Denne
kampen vant vi, sier sametingspresi-
dent Aili Keskitalo.

EINAR BONDEVIK

Samebarn från Krokoms besökte Raasten Rastah

Samiska barn i åldrarna 6-15 år från olika skolor runt om i Krokoms kommun besökte kulturfestivalen Raasten Rastah i Røros i månadsskiftet september/oktober. De 24 barnen deltog i olika workshops och fick umgås med samebarn från andra håll i Sápmi.

Det är tredje året som samiska barn boende i Krokoms kommun har fått möjlighet att delta vid kulturfestivalen Raasten Rastah.

– Det är en möjlighet för barnen att lära känna andra samiska barn och knyta nya kontakter. Sen är det viktigt för dem att känna att de är i majoritet, får höra och tala sitt eget språk och göra aktiviteter som knyter an till det samiska, säger samiska läraren Katarina Päiviö Klemensson som också deltog på resan tillsammans med andra lärare och föräldrar.

MYCKET ATT VÄLJA PÅ

Under festivalen anordnades flera workshops i bland annat jojk, graffiti, småslöjd för de yngre och lite mer avancerad slöjd för de äldre barnen, konst/färg, foto och dans samt idrotter som innebandy, fotboll och lassokastning. Barnen fick själva välja vilka workshops de ville delta i.

Katarina Päiviö Klemensson berättar att även om barnen inte går på samma skola och inte heller bor så nära varandra så finner de varandra snabbt, tar hand om varandra och ser till att alla är med.

Graffitiworkshop med Anders Sunna. Notera plastfilmen runt träden som barnen ska måla på.

Jojkworkshop med Maxida Märak.

Workshop samisk idrott.

– Det är rörande att se, säger hon.

GRAFFITI OCH HIPHOP

I år hade arrangörerna valt att ha med flera nya inslag, som graffiti med den kända samiska konstnären Anders Sunna och kon-

sert och workshop med samiska hiphopartisten Maxida Märak.

Festivalen som riktar sig till hela familjen bjöd även på kulturminnesvandringar, föreläsningar, boklansering, filmvisningar, teaterföreställningar, utställningar, terränglöpnings-

tävlingar samt försäljning av samisk slöjd och konst.

Kulturfestivalen arrangeras vartannat år och de år festivalen inte hålls åker samebarnen i Krokoms kommun på läger till fjällen.

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

Nytt samiskt spel för barn

Spelappen finns på lule-, nord- och sydsamiska.

I slutet på oktober lanserades spelappen *Onneponne* för barn mellan två och sex år. Spelen finns tillgängliga på lule-, nord- och sydsamiska.

Tanken är att spelen ska kunna användas för samisk språkinläring för barn i alla åldrar oavsett modersmål.

Onneponne innehåller sju olika spel om exempelvis djur, färger,

former, pussel och tal. Nordnorska vinterlandskap och arktiska djur skapar vackra ramar till spelen.

Sametinget i Norge har gett stöd till detta projekt som har skapats av CáliidLágádus AS i Norge.

KÄLLA: CÁLIIDLÁGÁDUS AS
BEARBETNING: VIVIANN LABBA
KLEMENSSON

Barnen Laila Maja Elisabeth, 9 år, Nils Jonas Henrik 7 år och Inga Anna Karin 11 år.

Föräldrarna Nils Mikael och Anne Laila Buljo Åhrén.

Sameskola istället för svensk skola

Tre barnsföräldern Anne Laila Buljo Åhrén valde att flytta sina tre barn från svenska skolor i Strömsunds kommun till Sameskolan i Snåsa. Avgörande faktorer var samisk språk- och kulturkompetens.

– Det främsta jag kan göra för mina barn är att helhjärtat försöka ge dem kunskaper i nord- och sydsamiska och låta dem vistas i samiska miljöer som förhoppningsvis också ger en starkare samisk identitet, säger Anne Laila Buljo Åhrén från Jijnjevaerie sameby.

Hon berättar att hon inte vill bli en sådan förälder om vilken barnen i vuxen ålder måste säga att de inte fick språket eller att föräldrarna inte gjorde tillräckligt för dem vad gäller språket och kulturen.

Så Anne Laila är beredd att gå långt för att säkra sina barns intressen, till och med att flytta.

BESÖK VÄCKTE INTRESSE

Det var i samband med ett gästbesök på Snåsa sameskola under våren 2015 som tankarna kom på att flytta barnen från de svenska skolorna i Strömsund till en sameskola. Äldsta dottern sa efter gästbesöket i Snåsa att det vore roligt att gå på sameskola och få umgås med andra samiska barn.

Det var mycket vånda och oro hos föräldrarna innan beslutet att flytta togs. Hur skulle barnen trivas vid byte av skola och flytt till Snåsa? Hur skulle det bli om de stannade kvar? Till sist togs det gemensamma beslutet att testa, och det visade sig att flera faktorer var till deras fördel.

Anne Laila kunde få jobb i Snåsa som lärare i nordsamiska på både dagis och sameskola och dessutom

vara hjälplärare/assistent där. Det visade sig också vara ungefär lika långt från vinterboendet i Fagerdal söder om Strömsund till stugan norr om Vinklumpen i Föllinge kommun – där de har både vår, sommar och höstvist – som från Snåsa i Norge till Vinklumpen. Dessutom är pappan ofta borta i skog och fjäll, där han höll på med renskötsel, medan Anne Laila var mer hemmavid och hade det största ansvaret för barnen.

Sagt och gjort: Anne Laila tog tjänstledigt från sitt jobb som samisk samordnare i Strömsunds kommun och flyttade till Snåsa med alla tre barnen. Hösten 2015 började de på Sameskolan i Snåsa.

TUFFT ATT LEVA SOM MINORITET

Familjens tre barn har gått på svenska skolor i Strömsunds kommun och fått någon timmas undervisning i nord- och sydsamiska varje vecka. Det har varit för lite, tycker Anne Laila. Kampen för att få mer hemspråksundervisning till barnen var många gånger hård. Det var tuffa diskussioner med rektorer som gav magra resultat.

De har också upplevt hur det är att leva som minoritet och fått höra gliringar om att de är kortväxta och annorlunda. Vid ett tillfälle när Anne Laila hämtade yngsta sonen från förskolan och pratade nordsamiska med honom sa han att ”det där språket pratar vi hemma och inte här”. Att höra

sådant och se hur barnen blir påverkade av svenska tanke- och synsätt och attityder har smärtat Anne Laila.

– Det har gjort ont i hjärtat varje gång jag varit tvungen att skicka dem till förskola och skola som inte vetat eller kunnat så mycket om det samiska och som inte heller prioriterat det så högt, säger Anne Laila med sorg i stämman.

För Anne Laila, som vuxit upp och gått skola i Kautokeino där samer är i majoritet och där samiska talas överallt, var det så självklart att barnen skulle lära sig båda språken. Men för Anne Lailas man var det annorlunda. Han hade aldrig gått på sameskola utan bara fått acceptera att han var en minoritet i en svensk skola. Så erfarenheterna inom familjen var olika, men den gemensamma drivkraften har ändå varit att barnen ska få alla möjligheter de kan för att lära sig både nord- och sydsamiska.

– Att kunna samiska språk öppnar dörrar för barnen både här nere och när de kommer till sina släktingar i Kautokeino. Det är ovärderligt och värt att slåss för, säger Anne Laila bestämt.

FÖRDELAR ÖVERVÄGER NACKDELAR

Efter ett år på Sameskolan i Snåsa är Anne Laila positiv till beslutet de tog. Hon har sett att barnen utvecklats, och speciellt den yngsta sonen som började i klass 1 i Snåsa har gått från

att vara mycket blyg till att bli mer öppen. Det kan ha att göra med att han i Snåsa fått mer uppmärksamhet för att skolan är mindre och antalet elever är färre. Skolan i Fagerdal hade 200 elever medan Snåsa hade 15 elever.

De äldre döttrarna har trivts men saknat sina gamla klasskompisar från Fagerdal och kanske inte riktigt hittat sina platser i de nya klasserna. Barnen har dock tyckt att det varit skönt att bli accepterade som de är och att inte hela tiden behöva förklara var de varit eller vad de gjort, om de varit på exempelvis renskiljning. På sameskolan har alla förstått och det har underlättat väldigt mycket.

Att ta beslut om att byta skola och byta bostadsort är inga små livsbeslut. Men det är ett beslut som familjen är nöjd med just nu och något som Anne Laila hoppas ger resultat på sikt.

– Jag vill visa mina barn att deras värld är mycket större än bara Strömsund och Östersund. Det finns många fler möjligheter för dem att välja skola och utbildning, i och med att de har föräldrar från både Norge och Sverige. De ska kunna veta att de kan välja annat om de vill. De ska också veta att vi som föräldrar har gjort allt vi förmodat för att ge dem de bästa förutsättningarna för att lära sig samiska och vistas mer bland andra samer, avslutar Anne Laila Buljo Åhrén.

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

Fler berättelser vill bli berättade

Rensköturen och läraren Martin Persson från Hosjöbotten i Jämtland har inlett sin författarkarriär. Han har fram tills idag skrivit två kriminalromaner och fler böcker väntas.

– Just nu håller jag på och skriver min tredje bok men jag har ännu fler berättelser inom mig som vill bli berättade, säger Martin Persson.

På en knagglig mobiltelefonlinje genomför jag intervjun med Martin Persson. Han är på väg hem med färja från sitt lärarjobb i Hallen till Frösön i Jämtland där han bor med fru och fyra barn.

Martin växte upp i en renskötarfamilj i Hosjöbotten väster om Bydalen och Stor-sjön.

– Jag har vuxit upp utan elström, och det är det inte alla som gjort, säger han och berättar att hembyn fick tillgång till el för tre år sedan.

SKRIVIT SEN UNGA ÅR

Martin har alltsedan barnsben skrivit berättelser, och han minns speciellt tiden i lågstadiet då han skrev mycket.

– Jag har alltid tyckt om att skriva och haft lätt att uttrycka mig i skrift, till och med lättare än att prata, säger Martin.

Han har under årens lopp skrivit ner många berättelser, men ingen av dem har blivit publicerad, och kommer inte bli det tror han. Men han har länge känt att "en vacker dag ska jag skriva en bok och publicera den". Sagt och gjort. Nu har han skrivit två böcker och är på gång med den tredje.

Gymnasiet gick han i Järpen för att sen fortsätta med lumpen i Kiruna. Efter det studerade han till lärare i Umeå. Han berättar

att hans föräldrar alltid sa att han skulle skaffa sig en utbildning ifall inte renskötseln kunde livnära honom på heltid.

– Hade jag fått välja så hade jag helst hållit på med renskötsel och skrivande. Det hade varit min drömtillvaro, säger Martin Persson.

Han deltar i renskötselarbetet i Tässåsens sameby och tar ofta ledigt från sitt lärarjobb för att kunna göra det.

Idag lever inte fadern längre, så Martin och hans yngre bror Daniel har övertagit ansvaret för renskötseln. Hans andra bror bor i södra Sverige och arbetar som polis.

– Min brorsa som är polis har varit en mycket stor tillgång i skrivandet. Han kunde svara på alla frågor som rör det polisiära arbetet och det var superbra, utbrister Martin.

UNDERVISADE INTERNER

Något annat som gynnat Martins skrivande var arbetet med att undervisa interner vid Ersbodaanstalten i Umeå. Det jobbet, som varade i ett år, fick han efter avslutade lärarstudier.

– Där fick jag verkligen insikt i hur kriminella tänker och hur hierarkin inom fängelsystemet fungerar. Det var intressant att se och lära, säger Martin.

Den första boken, *Prickskyttens tårar*, utkom i februari 2015 och är en deckare. Det är, enligt Martin, en klassisk kriminalroman

Böckerna Prickskyttens tårar och Fjällkungens trumma av Martin Persson.

som handlar om hämnd. Boken börjar med att en frigiven intern blir skjuten utanför anstalten. Sedan uppdragas en historia som tar läsaren från Umeå till Sundsvall och vidare till Jämtland.

– Om den första boken vill jag säga att det finns så mycket i vårt samhälle som man kan irritera sig på, exempelvis sådant som har att göra med hur kvinnor behandlas och med våldtäkter. Av hundra våldtäkter är det endast tre procent som leder till fällande dom. Det är ju helt sjukt att kvinnorna skuldbeläggs. Jag har länge funderat på vad som skulle hända om någon skulle ta lagen

Martin Persson med sonen Mattias, 4 år, vid sommarens renkalvmärkning i Glen, Tåssåsens sameby.

i egna händer, säger Martin Persson. Det är bakgrunden till den första boken.

Utan att avslöja för mycket om boken så kan sägas att den lockar till fortsatt läsning. Den har en spänning som håller intresset vid liv.

Den första boken skrev Martin på kvällar och nätter när han var delvis föräldraledig och delvis sjukskriven.

Han skickade manuset till de stora förlagen men blev refuserad och kontaktade så det lokala förlaget Jengel. Han skickade in manuset en torsdag och förlaget sa att de skulle återkomma om tre månader. Till Martins förvåning hörde de av sig redan veckan efter och ville träffas. Jengel har nu gett ut de två första böckerna och kommer att ge ut den tredje också.

SKRIVANDET SOM EN TÅGRESA

– När jag skriver så jämför jag det med en tågresa. Jag vet början och jag vet slutet och jag vet några hållplatser längs vägen. Allt däremellan kommer jag på när jag skriver, säger Martin.

Han berättar också att han ser berättelsen som en film framför sig och att han bara förmedlar det som händer. Därför kan han ibland hamna i ett sådant skrivareflöde. Ett tydligt exempel är den gången han under en enda natt skrev hela kapitel 20 i sin första bok.

– Det var som att fingrarna skrev själv. Det bara kom, och den natten skrev jag tjugo A4-sidor, berättar han.

Responsen på den första boken var överväldigande, något han inte förväntade sig men som gjort honom motiverad att fortsätta. Han har rest runt till olika föreningar och organisationer och berättat om boken.

– Totalt är det över 700 personer som hört av sig till mig på olika sätt och gett feedback på mina böcker. Det är ju otroligt roligt, säger Martin.

KRIMINALROMAN MED HISTORISKT DRAMA

Den andra boken, *Fjällkungens trumma*, kom ut i mars 2016 och är en bok om girighet. Det är även det en kriminalroman. Den utspelar sig i en nutid som vävs ihop med ett historiskt drama. Boken är baserad på en verklig historia från 1600-talet då en svensk kung besökte Jämtland. Sedan har Martin hittat på en sidoberättelse som väver in det samiska i den historien.

Martin Persson berättar att den andra boken krävde mycket mer research än den första boken och tog också lite längre tid att skriva. För att färdigställa den tog han tjänstledigt i fyra månader.

– Den andra boken kan jag verkligen rekommendera för de som är samer eller bor

i Jämtland, och speciellt om man är intresserad av historia, säger Martin.

Han är glad för den goda respons han fått på den historiska delen i den boken.

FINNS SJÄLV MED I ALLA BÖCKER

Martin berättar med skojsfrisk stämma att han själv finns med i båda böckerna. Han är dock inte huvudperson men har en biroll i båda böckerna.

– När man läser böckerna så kan man snart lista ut vem jag är, säger han.

Han fortsätter berätta om glädjen i att skriva och att skapa historier:

– Det är så häftigt att skriva och att bestämma allt i historien själv.

Som inspiration till sitt skrivande plöjer Martin i perioder massor med böcker, såväl deckare som historiska böcker och andra genrer. Han berättar att han kan sträckläsa en bok från pärm till pärm under en hel natt.

Martin håller på med sin tredje bok just nu och hoppas den blir klar våren 2017. På frågan om han kan berätta vad den handlar om är han förtegen.

Om vi får tro på vad Martin Persson själv säger så har vi att vänta ännu fler böcker från honom i framtiden. En samisk författare har fötts.

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

Kjerstin Valkeapää hedersdoktor

Den 14 oktober utsågs Kjerstin Valkeapää till hedersdoktor vid Mittuniversitetet.

Hon har gjort det till sin livsuppgift att öka kunskaperna om samer och samisk kultur.

– Okunskapen är alldeles för stor, säger hon till *samer.se*.

Hedersdoktorerna utnämns som en uppskattning för deras insatser inom universitetets områden eller i regionen. I motiveringen kallas Kjerstin Valkeapää för en samisk kulturinspiratör.

ENGAGERAD I LOPME NAESTIE

Hon är känd för sitt engagemang i Lopme Naestie, den samiska kulturveckan i Funäsdalen som hålls i mars varje år.

Hon är också aktiv i det nya planerade projektet Lopme Laante, där samiska temaparker om samerna och rennäringen ska byggas vid Björnrike i Björnvallen samt vid Funäsdalsberget i Funäsdalen.

Både Lopme Naestie och Lopme Laante handlar om att öka kunskapen om samer, samisk kultur och samiska näringar.

VIKTIGT ATT BEMÖTA OKUNSKAP

Kjerstin Valkeapää menar att man som same ofta hamnar i situationer där man utsätts för påståenden som byggs på fördomar, och då är det viktigt att kunna bemöta okunskapen.

– Kan man inte sin historia och vet var man kommer ifrån

Kjerstin Valkeapää, hedersdoktor vid Mittuniversitetet.

saknar man lite av sin identitet. Det handlar inte om att vi ska leva som vi gjorde i början av 1900-talet, men det är viktigt att man kan sin egen historia, säger Kjerstin Valkeapää.

KÄLLA:
MIUN.SE SAMT SAMER.SE
BEARBETNING: VIVIANN LABBA
KLEMENSSON

FOTO: JENNY ISRAELSSON SKOGLUND/ SAMERADION & SVT SÅPMI

Ekteparet Jan Skoglund Palto och Kirsi Palto samt systerne Máret och Inga Márjá Steinfjell delar prisen på 15 000 euro.

Språkpris til Steinfjell & Steinfjell

Årets samiske språkpris Gollegiella ble tildelt søstrene Máret og Inga Márjá Steinfjell for deres radiotalkshow Steinfjell & Steinfjell, melder Sveriges radio. Prisen ble delt med Kirsi Palto og Jan Gunnar Palto for deres oversettelse av Bamse til nordsamisk.

– Prisen betyr veldig mye. Arbeidet vi har gjort legges merke til og det blir satt pris på. Det har betydning også for andre, ikke bare meg og Inga Márjá. Jeg tror også andre gleder seg over det, sier Máret Steinfjell til Sveriges radio.

Gollegiella (gullspråk) er en nordisk samisk språkpris som er opprettet av ministrene med

ansvar for samisk språk og same-tingspresidentene i Norge, Sverige og Finland.

SPRÅKPRIS OPPRETTET

Formålet med språkprisen er å bevare de samiske språkene i Norge, Sverige, Finland og Russland og deles ut til enkeltpersoner, grupper, organisasjoner og institusjoner som har gjort en betydningsfull innsats for å fremme samiske språk skriftlig, muntlig eller i annen form. Årets utdeling er den sjuende siden innstiftelsen i 2004 og fant sted i Stockholm 8. november. Prisen ble delt ut av Sveriges kulturminister Alice Bah Kuhnke.

EINAR BONDEVIK

Stipendium till Oskar Östergren

Oskar Östergren, dokumentärfilmare, regissör, manusförfattare och ordförande i samiska filmarbetareföreningen från Tärnaby, mottog i oktober ett stipendium ur Gunborg och Sten Rosenströms stiftelse.

Stipendiet ska främja kulturellt skapande i Norrland.

I motiveringen står bland annat att "Oskar Östergren går i sin gärning på tvärs mot många av våra förutfattade meningar och hans arbete gör honom också till en värdig mottagare av ett pris om 25 000 kronor ur Gunborg och Sten Rosenströms Stiftelse för norrländskt kulturstöd".

MYCKET ATT BERÄTTA OM

– Självklart är det en stor ära att bli uppmärksammas för det arbete man gör. I grunden är jag en berättare, men det finns ju så många saker att berätta om.

Oskar Östergren, glad stipendiat.

Det är också viktigt att skapa utrymme för andras berättelser. Det gör att jag jobbar med många saker samtidigt, säger Östergren.

Dels gör han det för att han tror på kulturens och framför allt filmens kraft att belysa och förändra, dels för att han måste för att kunna bo där han gör, i Mittibacken utanför Tärnaby.

– Det gäller att skapa sina egna arbetstillfällen helt enkelt, säger Oskar Östergren till Daerpies Dierie.

FRÄMJAR KULTURELLT SKAPANDE

Ändamålet för Gunborg och Sten Rosenströms stiftelse är att främja kulturellt skapande i Norrland genom stöd till individer eller institutioner som är kulturellt verksamma i Norrland och även till dem som från annan plats verkar för norrländska kulturella teman.

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

FOTO: SARA MARIJA MAGGA

Ole Henrik Magga tildelt Agenda Nord-Norges ærespris 2016

Prisen ble utdelt av utenriksminister Børge Brende under Agenda Nord-Norges festforestilling i Nordlyskatedralen i Alta 7. november. Magga fikk prisen for sitt arbeid for same-nes sak og for forsoning mellom det samiske og norske folket.

– Du er pioneren som ble professor, du er professoren som ble politiker og du er politikeren som ble president, sa utenriksminister Brende i sin tale til Magga som var den første sametingspresidenten i Norge.

KILDE: HIGHNORTHNEWS.COM

Lars Anders Baer får Samiska rådets kulturstipendium

Samiska rådet i Svenska kyrkan tilldelar Lars Anders Baer 2016 års samiska kulturstipendium på 10 000 kr.

Genom sin gärning och sitt engagemang i Sápmi och i internationella sammanhang, har Lars-Anders Baer bidragit till att utveckla urfolksrätten och att fördjupa förståelsen för urfolkens existentiella frågor och livsvillkor.

– Lars Anders Baer är en självklar kandidat och en värdig vinnare av Samiska rådets kulturstipendium. Han har lång och trogen tjänst som talesperson och ambassadör för samerna. Han ingjuter stor respekt genom sin kompetens och erfarenheter av att driva samiska frågor inom och utanför Sápmi, säger Sylvia Sparrok, ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan.

Lars Anders Baer, från Luokta-Mávas sameby har verkat som jurist, ordförande i Samelandspartiet, styrelseordförande i Sametinget og som medlem i FN:s permanenta forum för urfolk. Han företräder idag samerna i Sverige i arbetet med en nordisk samekonvention.

KÄLLA: SVENSKAKYRKAN.SE

Jubileet nærmer seg med stormskritt

Tråante 2017 er nå like rundt hjørnet. Det blir markeringer rundt omkring i Sápmi gjennom jubileumsåret – og en storslagen feiring i Trondheim i selve jubileumsuka, 5.–12. februar. En feiring du ikke vil gå glipp av!

Med bakgrunnen for det første landsmøtet som ble holdt 6.–9. februar 1917 og historien de neste 100 år er det med ærefrykt vi går inn i dette jubileet. Det er stor oppslutning om planleggingen fra alle hold. Eierne av prosjektet er Sametinget, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Nord-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune.

Jubileet skal være åpent og inkluderende for samer som ett folk i fire land. Gjennom Tråante 2017 skal vi feire og formidle kunnskap om samisk språk, næring, kultur og historie.

VIKTIGE FORBEREDELSE

Det jobbes iherdig rundt omkring i hele Sápmi der det forberedes store og små arrangement. Et enormt engasjement og pågangsmot fører til at dette blir et jubileum med et meget fyldig og mangfoldig program. Utallige aktører står bak og arrangerer konserter, gudstjenester, teaterforestillinger, kunstutstillinger, seminarer og ikke minst konferanser.

GUDSTJENESTER OG ANNEN KIRKELIG VIRKSOMHET I JUBILEUMSUKA

Nasjonaldagen starter med åpningsmarkering på Cicignons plass, like utenfor Metodistkirken kl. 09:00. Akkurat der landsmøtet ble holdt i 1917. Deretter er det lagt opp til at vi rusler opp til Nidarosdomen for gudstjeneste som starter kl. 10:00. Dette er en innvielsesgudstjeneste for det nye alteret som har fått samisk utsmykning. Jubileumsgudstjenesten holdes i Nidarosdomen kl. 13:00. Kirkelig komité forbereder disse gudstjenestene. Metodistkirken vil gjennom jubileumsuka bli et naturlig samlingspunkt der det inviteres til møter og andre hendelser. Følg med på nettsiden for informasjon.

Ida Marie Bransfjell (t.v.), Kari Thorvik og Johanne Sundby.

FOLKELIV PÅ TORVET

Aktiviteten på Torvet starter med åpningsseremoni på utescenen der 6. februar kl. 11:30. Selve Torvet i Trondheim fylles med store lavvoer som igjen fylles med duedtie, mat, sceneaktiviteter og bespising både 6., 7. og 8. februar. Dette er i regi av regi av Oi! Trøndersk mat og drikke på oppdrag fra Landbruksdirektoratet. Det er også her Sørsamisk bok- og kulturbuss (fra Nordland) og Kultur- og bibliotekbuss (fra Sør-Trøndelag) kommer og byr på mye spennende.

ANDRE ARENAER

I tillegg til de nevnte arenaer planlegges det jubileumsarrangement på Sverresborg museum, NTNU Vitenskapsmuseet, Rockheim, Isak kultursenter (særlig for ungdom) og sist men ikke minst Olavshallen der jubi-

leumsforestillingen skjer 6. januar kl. 17:00 og 20:00. Dette er fortsatt bare et utvalg av arenaer. Mer om arrangement og arenaer på nettsiden.

VIKTIGE KONFERANSER

Tråante 2017 blir vertskap for den 4. Samiske Parlamentariske konferansen med representanter fra sametingene i Finland, Sveige og Norge – og deltakelse fra representanter for samene i Russland. I tillegg avholdes den 21. Samekonferansen, NRL-konferansen, samt seminarer i regi av Domstoladministrasjonen og andre.

UTVIDET PROSJEKTKONTOR

Prosjektkontoret for Tråante 2017 ble i høst utvidet. Ida Marie Bransfjell er fortsatt prosjektleder og hun har fått med seg produsent Kari Thorvik og kommunikasjonsansvarlig Johanne Sundby på laget.

ALLE ER VELKOMMEN!

Sametingspresident Aili Keskitalo, som også er leder for hovedkomitéen for jubileet, understreker stadig at alle er velkommen til å være med å feire. Vi gleder oss veldig til jubileet og ser frem til å feire sammen med dere. Velkommen!

PROSJEKTKONTORET
FOR TRÅANTE 2017

De juridiske utmaningarna för urfolk kvarstår

Mattias Åhréns bok, *Indigenous Peoples' Status in the International Legal System* beskriver och problematiserar urfolksrättigheter i internasjonal rett.

Boken tar avstamp i den politiske filosofien og med denna plattform, frå naturfilosofien til multikulturalismen, som utgangspunkt tar sig författaren an internasjonal rett og den suveräne statens roll för att förklara urfolks ställning idag. Författaren redogör pedagogiskt för hur synen på vad som är en stat, vad som utgör ett

folk og vad som är jämlikhet har format en historia där kolonialismen var möjlig, og laglig enligt internasjonal rett, og där en nutid ställer krav på den suveräne staten att tillerkänna urfolk självbestämmande og rätt til sina traditionella marker i enlighet med internasjonal rett.

VÄLSKRIVEN BOK

Indigenous Peoples' Status in the International Legal System är en välskriven og interessant bok. Den är lättillgänglig og pedagogisk utan att tappa författarens egen röst. Det är en bok att rekom-

mendera för den som vill veta mer om urfolks juridiske situation i internasjonal rett, både historisk og idag, men även för den som vill forstå hur förhållande tankeganger har utgjort klimaten inom vilket internasjonal lag har skapats. De juridiske utmaningarna för urfolk kvarstår og det är viktigtt att fortsätta diskutera og problematisera utgangspunkterna för internasjonal rett så att utviklingen fortsätter att rätt håll. Detta är Mattias Åhréns bok ett bidrag til.

CAMILLA WIKLAND, ADVOKAT
OCH MIMMI NORDLING,
BITR. JURIST

Peter Ericson skildrar hur langt söderut i Sverige samefunns.

Om sydsamisk historia

I månedsskiftet september-oktober samlades ett 30-tal personer i Valsjöbyn för att lære sig mer om sydsamernas historia og förhistoria.

Forskaren og författaren Peter Ericson höll workshop kring nye rön om sydsamernas äldre historia og visade att lämningar av samisk kultur finns så langt söderut som kring Mälaren. Han berättade också om hur man kan dokumentera renskötsel og samisk närvaro og hur man kan søke släktband med hjälp av de digitala arkiv og uppteckningar som finns.

Arkeologen Bernt Ove Viklund skulle ha samtalt kring kulturlämningar i fjäll, skog og kustmiljöer men han uteblev på grund av sjukdom. Han ersattes av Jan Persson från Njaarke sameby. Persson berättade om sin samebys inventeringsarbeite og visade bilder på hur man konkret kan se spår av lämningar.

Dessutom gjorde deltagarna en ekskursjon til Voekergobrie (Vinklumpen) öster om Valsjöbyn där man hittade lämningar av flere eldstäder, boplatser og rengården.

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

Kulturfestival med ny rekord

Den åttende utgaven av Raasten rastah (tidligere: Sørsamisk kulturfestival) ble offisiell åpnet i kulturhuset Storstuggu fredag 30. september med hilsen fra varaordfører i Røros kommune. Men allerede kvelden før var det bokslipp og konsert med unge samiske artister i tillegg til åpne utstillinger.

I år var 170 barn og unge påmeldt til de ulike workshops på festivalen. Det er ny rekord og vitner om at festivalen har nådd ut til folket, og det kom barn og voksne fra begge sider av grensen. For de voksne var det fagseminarer om blant annet forvaltningen av kulturarv. Festivalen bød også på sportslige muligheter i Raasten rastah-race, mens andre så mer fram mot festmid-

Elever fra Åarjel-saemiej skuvle på Snåsa sang under åpningen av årets Raasten rastah-festival.

dagen. Festivalen inneholdt også presentasjon av arbeidet med filmen Sameblod ved regissør Amanda Kernell som nylig vant pris som beste unge regissør ved filmfestivalen i Venezia.

Festivalen hadde også sine konserter: Unge samiske artister (Maajja-Krihke Bransfjell, Madeleine Dyrøy og Elle Utsi)

startet torsdag. Fredag var det fullt trøkk med Maxida Märak og lørdag var det ume- og sørsamisk samklang med Katarina Barruk og Marja Mortensson med band. Festivalen ble avsluttet søndag med sørsamisk gudstjeneste og dåp i Gropa på Storstuggu.

EINAR BONDEVIK

Folket med beskjed til NRK

NRK Sápmi var tilstede under Raasten rastah-festival og inviterte til folkemøte om sitt arbeid. De presenterte først sine framtidstanker, ønsker og muligheter i en stadig digitalisert mediehverdag.

Blant annet gir radioens omlegging fra FM til DAB gir nye sen-

dingsmuligheter. På barne- og ungdomssiden ble det etterspurt deltagere til ulike TV-program. NRK Sápmi ønsker tips om barn og unge som kan tenke seg å delta. De ble så åpnet for spørsmål og innspill og NRK Sápmi fikk mange tilbakemeldinger på at sørsamisk område oppleves som glemt og lite tilgodesett med

tanke på nyhetssaker og ansattressurser. Det er i dag 70 personer ansatt ved hovedkontoret i Karasjok mot kun 2 personer i hele det sørsamiske området. Det har også innvirkning på fokus og produksjon av nyheter. Leder av NRK Sápmi, Mona Solberg, var villig til å se på fordelingen av ressurser og sa at ny teknologi også

gjør det lettere å desentralisere produksjonen.

– Men ta også direkte kontakt med oss journalister. Innboksen er iskald, fremholdt Risten Persson, en av NRK Sápmis to journalister i sørsamisk område.

EINAR BONDEVIK

Samiske medier samlet

Representanter for samiske medier var samlet til mediemangfoldseminar på Sámi allaskuvla i Kautokeino 4.-5. oktober. Hensikten med seminaret var å se på muligheter for fremtidig samarbeid.

Guovdageainnu Lagasradio, GLR (Kautokeino lokalradio), stod som arrangør for seminaret med støtte fra Sametinget. Sametingspresident Aili Keskitalo åpnet seminaret og sametingsråd Henrik Olsen deltok under de to dagene. Både NRK og avisene Sáogat og Ávvir var tilstede, men også flere mindre medier og medieinteressenter. I tillegg til de som var tilstede i Kautokeino fulgte også mange semi-

naert på internett. Det faglige innholdet bestod både av presentasjon av forskning og politikk og deling av erfaringer. Panelsamtaler og knytting av kontakter var også en viktig del av seminaret. Et spørsmål som dukket opp var muligheten for de mindre mediene til å samarbeide for å bli en motvekt til NRK Sápmi. Det vil kunne styrke mulighetene for å få bredere vinkling på saker. Fra NRK Sápmis side ble dette på ingen måte sett som en trussel. Ut fra sitt samfunnsansvar så man det heller som en oppgave å legge til rette for et mediemangfold og muligheter for samarbeid i så måte ble sett på som positivt.

INAR BONDEVIK

FOTO: JOHAN AILO KALSTAD

Redaktør Nils Martin Kristiansen og GLR var initiativtaker til mediaseminaret.

Orre studentedåehkien raerie: Ellen Inga Sara, August Sjøvoll, Anja Márjá Keskitalo, Elen Ravna jih Ina Sööfe Jáma.

Orre Saemien studentedåehkie

Daan tjaktjen orre saemien studentedåehkie Tråantesne sjjdteme. Dåehkie sæjhta sosijaale byjrese årrodh gusnie noere saemieh jih studenth gieh Tråantesne årroeminie, mæhtieh gaavnesjidh.

Mijjieh vienhete daate vihkeles saemien kultuvrese jih noeride. Juktie daan biejjien ij naan jeatjah nuepie goh daate Tråantesne Leah. Jih mijjieh sjjhtebe dam jurjietidh!

Båetije jaepien edtjebe gielelaavkomem jih kuvsem darjodh.

Båetije jaepien Tråante 2017 lea, jih mijjieh sjjhtebe dam heevehtidh! Mijjieh sjjhtebe Tråantem saemien klaerigujmie klaeriedidh.

Daan bijjien mijjieh 18 lihtsegh mijjen dåehkesne. Mohte mijjieh vienhete mijjieh mæhtebe stuerebe sjjdetdh. Mejtje 30 daan skuvlejaepien.

Mijjieh ibie Leah naan öörnemem joe dorjeme, juassah mijjieh orre dåehkie lea. Mohte bætije biejjiej edtjebe kuvsem jaarjelsaemien-gielesne jih vielie darjodh.

TJALIEHTÆJAM BÏJRE

August Sjøvoll tyske-gielem NTNuesne lãhka, jih lea økonomihkeles diedtije dennie dåehkesne. Åarjelsaemien gielem Gaske-Nøørjen Saemienskovlesne liereme.

AUGUST SJØVOLL

Thomassons stipendium til Niklas Blindh

Släktforeningen Nils och Lucia Thomasson har instiftat ett stipendium som tilldelas unga samer. Stipendiet delades ut för första gången i slutet av oktober på Thomassons gård i Åre.

Utdelingen sammanföll med firandet av att det är 100 år sedan familjen Thomasson flyttade till Åre.

Stipendiet uppgår till 10 000 kr och tilldelades renskötare och konstnären Niklas Blindh, Funäsdalen. Motiveringen lyder: "Niklas Blindh är renskötare såväl som konstnär, och det är tydligt i hans konst. Renen är central i renskötarens vardag och det genomsyrar även Niklas Blindhs konst. Renen är det centrala motiv som bilderna bygger på, oavsett om motivet visar ett landskap eller renskötarens vardag. Renen är också betraktarens betraktare, vilket ger ett starkt och påträngande intryck som inte lämnar någon oberörd. Niklas Blindhs konst har visats både i Sverige och Norge, bland annat på Gaaltje i Östersund, Loopme naestie i Funäsdalen, Byhuset på Rödön och i Snåsa."

FOTO: SVERIGESRADIO.SE

Niklas Blindh, renskötare och konstnär.

sin verksamhet och därigenom sprida kunskap om och engagemang för den samiska kulturen.

Nils Thomasson gav år 1974 cirka 30 000 glasplåtar till Jämtlands läns museum Jamtli. Samlingen är unik och kulturhistorisk och skildrar bland annat samiskt liv och arbete i Jämtland och Härjedalen samt den tidiga turismen i Åre.

**KÄLLA: SLÄKTFÖRENINGEN NILS OCH LUCIA THOMASSON
BEARBETNING:
VIVIANN LABBA
KLEMENSSON**

UPPMUNTRA UNGA SAMER

Släktforeningen Nils och Lucia Thomasson vill med stipendium i Nils Thomassons anda stödja och uppmuntra unga samer som vill utveckla

Ny samisk studentforening

Denne høsten er det startet en samisk studentforening i Trondheim. Den vil være et sosialt møtested for unge samer og studenter i Trondheim. Til nå er vi 18 medlemmer i foreningen, men vi håper å bli større. Vi håper blant annet å få til språk-kurs i sørsamisk.

Filmfestival lyfter urfolksfilm

Den samiska filmfestivalen Dellie Maa, som visar film och konst producerad av världens urfolk, hölls i Tärnaby i månadsskiftet september/oktober. Ytterligare en filmfestival hålls i Östersund i slutet av november.

I Tärnaby erbjöds filmer från olika urfolk varvat med aktuella föreläsningar, till exempel om Svenska kyrkans vitbok och Svenska kyrkans bok om nomadskolorna. Festivalen erbjöd också konserter med bland andra sångerskan Hanna Nutti och med William Simu trio.

Vid festivalen i Östersund i slutet av november finns ett liknande upplägg. Där erbjuds också filmer från hela världens urfolk. Bland föreläsningarna under festivalen återfinns till exempel Per Josef Idivuoma om tv-serien "Renskötarna" och Ande Somby på temat "När man möter rovkulturen".

Sápmi Indigenous Film & Art Festival

En rad artister framträder, som Sofia Jannok, Hanna Nutti och Ande Somby.

UNDIKA "GATE-KEEPERS"

Filmfestivalen Dellie Maa startades 2013 av kulturföreningen Hijven i Tärnaby för att i Sverige erbjuda en plats för urfolkens berättelser. Liknande festivaler har funnits länge i till exempel Nordamerika och Nya Zeeland. Det viktiga med festivalen är att de som skapat filmen är del av ett urfolk, inte att berättelserna är det.

Festivalen skapades ur ett reellt behov som initiativtagaren Oskar Östergren mött under många år. Han är filmare med 13

års erfarenhet som kreatör och producent inom filmbranschen. Efter att under lång tid önskat denna typ av festival i Sverige så gjorde Oskar för tre år sedan slag i saken och initierade projektet.

Det som behövdes var en arena för urfolkens berättelser. Samer och andra urfolk har mycket gemensamt. Förutom att de har varit utsatta för kolonialism och andra övergrepp så finns oftast en stark berättartradition.

För att undgå majoritetssamhällets "gate-keeper"-funktion (som innebär att urfolkens berättelser inte ges utrymme i festivaler och liknande sammanhang i majoritetssamhället) så är behovet starkt att skapa egna arenor.

SAMARBETE ÖVER HELA VÄRLDEN

Tanken är att utveckla Dellie Maa till en naturlig samarbetspartner för andra kulturarrangemang och institutioner över hela världen.

Några exempel på detta är att

Dellie Maa varje år gör ett nedslag vid Umeå Europa filmfestival och genomför festivaler på andra håll i landet och utomlands. Bland annat svarade Dellie Maa för samisk filmvisning i Scandinavian house i New York i juni 2014.

– Vi tror Dellie Maa kan bli en viktig aktör, inte bara i nordnorden utan globalt. Det finns redan väl etablerade kontakter mellan urfolk. Och via Internationellt Samiskt Filminstitut har vi kontakt med Indigenous Film Circle, ett internationellt samarbete mellan de nationella filmorgan som främjar urfolksfilm, till exempel Screen Australia. Dellie Maa har också samarbete med ImagineNATIVE och Maoriland Film Festival, säger Oskar Östergren.

Läs mer på www.delliemaa.com

KÄLLA: DELLIEMAA.COM

BEARBETNING:

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

Teater om gruvor, längtan och passion

Riksteatern turnerar med sin föreställning Dagbrott mellan 20 oktober och 8 december. Flera av turnéstoppen sker i det sydsamiska området, bland annat i Östersund och Kaxås.

Dagbrott är ett humoristiskt drama om kärlek, planer och spruckna drömmar. Det har regisserats av Sara Giese.

– Här finns en berättelse om Sverige, om arbete, industri, hemtrakt, kolonialism och oändliga landskap som ruvar på ett nationellt trauma, säger Sara Giese.

Flera handlingar vävs ihop till en stark berättelse: En far och en dotter hittar en främmande man med brutet ben i svampskogen. Ganska snart förstår de att han inte är den han utger sig för att vara. I ett kök diskuterar ett par vem som ska ta hand om barnen om mamma blir aktivist. I ett styrelserum brainstormas

det om namn på ett nystartat gruvbolag medan passionen pyr under ytan.

GÄLLER INTE BARA NORRLAND

Dramatikern Anders Duus berättar:

– Jag vill göra upp med bilden av gruvfrågan som något som bara har med Norrland att göra och som något som mest handlar om jobb och pengar. Oseriös gruvdrift gör orepärerbar skada på naturen i vårt eget land varje dag och sätter livskvalitet i glesbebyggda områden på spel. Det är en verklighet som behöver berättas – med humor, sorg, vrede och ömsinhet.

I teaterensemblen finns en samisk skådespelerska, Sarakka Gaup.

KÄLLA:

RIKSTEATERN.SE

BEARBETNING:

VIVIANN LABBA KLEMENSSON

Skådespelerskan Sarakka Gaup.

FOTO: CARL THORBERG

Jonar Thomasson hadde en lydhør forsamling i derhviegåetie på Vaegkie. Fra v. Sakka Sparrock, Jonar Thomasson, Enok Jonsson, Jonhild Jåma og Joveig Klemensson.

Røyrvik sted for årets Seniortreff

Fra den 19. til den 21. september var det seniortreff i Røyrvik. Årets treff var i samarbeid med Røyrvik kommune. Røyrvik viste seg fra sin beste side med strålende vær.

Tema for årets treff var kulturminner. Vi var på kirkegården og så på gravstøtter til blant andre de som omkom i Dunderlandsulykken, men også andre ble det fortalt historier om i forbindelse med besøket på kirkegården. Jonar Thomasson var med og fortalte om Røyrviks historie og viste

rundt på gamle samiske kulturminner i kommunen. Vi var innom Vaegkie, Vekterlia, Namsvatn og ikke minst i sentrum for å finne spor etter samisk tilstedeværelse opp gjennom tiden. Treffet ble avsluttet med at Charlotta Kappfjell kom og fortalte om sitt prosjekt om samiske salmer og sanger.

Neste år er det planer om å få til et Seniortreff i slutten av mai i Trondheim.

BERTIL JØNSSON/DD

Siste dagen kom Charlotta Kappfjell (klar med notisblokk) og fortalte om salme-prosjektet Jupmelen giele og ønsket samtidig hjelp av deltakerne til prosjektet.

I vakkert høstvær besøkte vi også Peggy Dærga sitt gamle bosted. Hun var en kjent og engasjert reindrifstøver m.m. i Namdalen i første halvdel av 1900-tallet.

Kraftfullt fra Beaiiváš

«They took the heart from the sami nation – and put it in a reservation» synger Sven Henriksen med kraftfull stemme og beskriver med det både fortid og nåtid i Sápmi. «Den samiske nasjon hjerte» er «forvist til et reservat» gjennom undertrykkelse av tro og religion i historien og nåtidig press mot arealer reindriften behøver.

Teaterstykket «Hevn» tar utgangspunkt i en samisk liten bygd der gruveindustrien ønsker å etablere seg. I bygda er meningene delte. Noen ser det som en mulighet for arbeid, framtid og utvikling for ei bygd i nedgang og truet av fraflyttelse. Andre opplever gruveindustrien som en trussel

mot liv og tradisjoner og er villige til å ta harde midler i bruk for å stoppe prosjektet.

– Når setter man foten ned, når er nok nok? spør Henriksen, som veileder oss gjennomteaterstykket i sin fortellerrolle.

ENGASJERENDE STYKKE

Beaiiváš har vært på turné med «Hevn» fra premieren i Kautokeino 7. oktober til avslutning i Oslo 16. november. Det er Sven Henriksen som har skrevet stykke og sammen med ham står Anja Saiva Bongo Bjørnstad, Egil Kesitalo, I gor Ántte Áilu Gaup, Mary Sarre, Anitta Suikkari og Ingá Márjá Sarre på scenen og gestalter hver sin karakter i bygda. Skillelinjer går tvers gjennom fami-

Sven Henriksen leder oss gjennom fortellingen om en bygd i bevegelse, eller står de i stampe?

lier og spenninger på flere plan dukker opp.

Avisa Ságat intervjuet ungdommer fra Samisk videregående skole som fikk overvære generalprøven og de gav uttrykk for at stykket engasjerte

både i tematikk og i uttrykk. I stykket brukes både sang og rap i tillegg til gode skuespillerprestasjonen. Forøvrig brukes foto/film aktivt som kulisse.

TILGJENGELIG FOR ALLE

Og for de som i utgangspunktet er bekymret for språklige utfordringer med å besøke en forestilling av og med samisk nasjonalteater er det ingen grunn til bekymring. All norsk tale blir tekstet til samisk, og all samisk tale blir tekstet til norsk. Man kan trygt oppsøke en samisk teaterforestilling uavhengig av egen språk-kunnskap.

EINAR BONDEVIK

Kristendom og

Eit tidsbilete frå Idre 1911

Neste år er det hundre år sidan det første samiske landsmøtet. Dette viktige møtet i Trondheim vart arrangert etter fleire års politisk arbeid der særleg sørsamane var aktive.

Den lærarutdanna reineigaren og gardbrukaren Daniel Mortenson i Elgå var sentral i dette arbeidet. I 1910 begynte han å gje ut den samepolitiske avisa *Waren Sardne* som i dei neste åra kom til å bli ein viktig reiskap i den politiske mobiliseringa av samane.

Rett før jul i 1909 kom misjonæren og legen Edvard Masoni heim til Europa etter å ha opphalde seg tolv år i Asia og USA. Masoni var fødd i Rana der foreldra hans hadde husmannsplass. Før dei vart husmenn, hadde familien levd av reindrift med sommarbeite på Saltfjellet og vinterbeite i Pite lappmark. Masoni var utdanna teolog frå misjonsskulen i Stavanger. I tillegg var han utdanna lege frå Hamline-universitetet i St. Paul i Minnesota i USA, og han hadde opphalde seg i fleire år i Kina som misjonær.

Kort tid etter at han var kommen til Noreg, tok Edvard Masoni kontakt med Daniel Mortenson som da budde på garden Svukuriset som han hadde kjøpt i nærleiken av Elgå. Dei to innleidde eit samarbeid som kom til å vara i fleire år. Nest etter redaktør Mortenson var Masoni den som skreiv mest i *Waren Sardne* i desse åra.

Både Mortenson og Masoni var opptekne av samisk organisering og av likeverd mellom folk. Begge grunn gav standpunkta sine i desse spørsmåla teologisk.

FOTO: MISJONSSKIVET I STAVANGER

Ein ung Edvard Masoni.

På denne tida var det ikkje uvanleg å grunne samfunnssynet sitt på kristendommen, og lesarane av *Waren Sardne* godtok dette.

Edvard Masoni tenkte politikk og teologi på denne måten lenge før han begynte å skrive i *Waren Sardne*. I ei bønn som han formulerte i 1898, bad han om rettferd for samefolket. Han bad her Gud hjelpe det norske folk til "*i Retfærdighedens Navn at skaffe mere Ret og Lys for mine samiske Stammefrønder der ligger mit Hjerte nærmest af alle Slegter*", og han la til "*Herre, velsign du ogsaa mit lille Folk og hjælp det til at bruge sit klangfulde Sprog til din Æres Pris*."

SAMISK DANNINGSEISE

Edvard Masoni ønskte å bruke den tida han var i Skandinavia, til å setja seg inn i tilhøva for sitt eige folk. I samband med det gjorde han i 1911 ei dannelsesreise, ein fottur, i dei aller sørlegaste reinbeiteområda i Skandinavia. Daniel Mortenson var med på turen. Masoni var ukjend i denne delen av Saepmie, men Mortenson var kjend.

"Mortenson og Masoni var begge radikale i den samtidige samepolitikken, og begge hadde ei sterk kristentru."

På denne tida hadde Mortenson budd i området i elleve år, og han hadde rein i Svahken sijte.

Den 21. august gjekk Mortenson og Masoni ut frå Svukuriset, eller Riset som Mortenson sjølv kalla garden sin, med kurs for riksgrensa. Det første målet deira var Idre sameby på svensk side av grensa. Om ein var lett på foten, kunne ein på fire timar gå frå Riset og dit folk i Idre sameby oppheldt seg med reinflokkane i august. Men for den som ikkje lenger var heilt ung, kunne turen ta bortimot seks timar, visste Mortenson. Sjølv fylte han 51 dette året, Masoni var ti år yngre.

FORVENTNINGANE

Mortenson skreiv etter turen at for Masoni betydde det ingenting kva side av riksgrensa folk budde på, han var oppteken av samefolket som eitt samla folk på tvers av statsgrenser. Dette var ei politisk haldning som dei to hadde felles, og begge kom dei frå slekter med sterk tilknytning til både norsk og svensk side av Saepmie.

Masoni var interessert både i dei materielle, politiske og religiøse sidene ved livet i området, og han likte å snakke med folk. Han ville òg bruke tida til å "... tale om himmelens og jordens herre og konge, om ham som elsker uten grænser like stort og like høit en finn (same) som en nordmand,

svenske, finlender og andre jordens folk."

Uttrykket "andre jordens folk" var nok sentralt her, for Masoni hadde pakka dei kinesiske kleda sine ned i sekken for å ta dei på når han skulle fortelja om Kina til dei han møtte.

Mortenson såg fram til å vise turkameraten sin den tradisjonelle (og etter hans mening gammaldagse) reindrifta som vart driven i Idre sameby. Mellom anna mjølka folk her simlene og brukte mjølka sjølv. Det var vanleg at den som hadde gått langt og kom utsliten fram til samebyen, fekk smaka spenevarm mjølk frå reinen. Dette var ein skikk i tråd med gamle samiske tradisjonar. Ein skulle "få noko i munnen" når ein kom, sa folk. Reinmjølka var så feit at ho lett vart eit styrkande måltid i seg sjølv, og dette ønskte Mortenson at vennen Masoni no skulle få oppleve.

MØTE MED FOLK

Då dei to vandrarene kom fram til Idre sameby, hadde ikkje samebyen mange nok mjølkesimler til at dei kunne spandere spenevarm mjølk. Grunnen var at dei akkurat dette året ikkje hadde "*kjevla*" kalvane, det vil seia at dei ikkje hadde fått hindra dei i å amme.

Det var ikkje så mange stader at folk brukte reinmjølka lenger, så høvet til å få drikke spenevarm

samepolitikk

mjølkk gjekk difor tapt for heile resten av turen. På Masoni sine vegner var Mortenson lei seg for dette. "Jeg hadde undt doktoren saa godt denne nydelse", skreiv han etterpå.

Folk i Idre var gjestmilde, og dei to vandrane vart bedne inn. Her fekk dei både reinkjøtt, kaffi og kald reinmjølkk til kaffien. Ja, dei vart så vel trakterte at Mortenson la merke til at Masoni tykte det vart i meste laget med sterk kost.

ULIKE LEVEKÅR

Dei to vennene var interesserte i dei materielle vilkåra for folk i området, og dei merkte seg at desse vilkåra var svært ulike. Seks familiar oppheldt seg på denne tida i Idre sameby. To av desse familiane var utan rein, og dei levde for det meste av innlandsfiske om sommaren. I tillegg hadde dei nokre geiter. For desse to familiane var det svært vanskeleg å greie seg gjennom vinteren, og dei måtte da gå på bygda og tigge. Dette var materielle tilhøve som Edvard Masoni kjende att heimanfrå, han voks sjølv opp under nett slike levekår i Rana på 1870- og 80-talet. Far hans, som fall ut av reindriften, måtte òg tigge for å kunne livnære familien heile året.

To andre familiar i Idre hadde rundt hundre rein kvar, Mortenson kalla dei «småeigarar». Desse familiane dreiv med tradisjonelt handverk som attåtnæring. Kvinnene arbeidde i skinn, dei sauma skallar, komagar, hanskar og peskar. Mennene arbeidde i tre og bein, dei laga ski, skistavar, auser, nålehus og hornskeier. Dei som kjøpte av dei, var først og fremst rike samar og reinhandlarar, men òg turistar

kunne vera aktuelle kjøparar. Ei anna inntektskjelde for dei med små flokkar var å gjete rein for andre reineigarar som formelt sett høyrde til Idre, men som sjølv ikkje oppheldt seg der. Desse dyra gjette dei i lag med sine eigne flokkar og tok betaling per dyr.

Jon Jonsson var "ordningsmann" i Idre, og familien hans hadde ein reinflokk på tre hundre. Den absolutt rikaste i dette reindrifssamfunnet var Jonas Persson Murfjäll. Han åleine hadde tusen dyr. Alle tala på rein er her overslag som Mortenson gjorde i samband med turen.

POLITIKK OG OPPBYGGJELEGE MØTE

Turen til Idre utgjorde ein ekstra sving austover på ferda deira som elles gjekk nordover til Gåebrien sijte på norsk side av grensa, der familiane til Paul Johnsen og Anders Paulsen låg med reinflokkane sine. Dette var folk som Mortenson og Masoni nok hadde stort utbyte av å diskutere både politikk, nærings spørsmål og rettsspørsmål med. Desse familiane hadde i lange tider kjempa både i og utanfor rettsalane for samisk reindrift.

Alle stader dit dei kom, heldt Masoni oppbyggjelege møte. Dei fleste som høyrde på, vart gripne av preikene hans, der han tala sterkt om synd og nåde. Men nokre var kritiske til det dei høyrde, dei tykte han tala for likefram og at han både dømde synda og straffa syndaren for hardt. Men "glædeligvis var det dog ikke mange av den slags folk", kommenterte Mortenson.

Masoni tala òg for folk om Kina, og då kledde han på seg

Daniel Mortenson med dottera Marta Maria (Danielsen) på fanget. Biletet vart teke under verdensutstillinga i Chicago i 1893 der Mortenson var vertskap for eit selskap av svenske samar.

dei kinesiske kledda som han bar med seg. Mortenson skreiv slik om reaksjonane på dette: "Især vakte den kinesiske dragt stor opsigt – den lignet jo samisk saa akkurat, sa man. Kineseren hadde han i randselen ellers; men da han vilde tale om Kina og missionen der ute, kom den frem."

Vi veit frå andre samanhengar at når Masoni tala om kinesarane for folk i Skandinavia, var han nøyen med å halde fram det særeigne med livet i Kina som noko positivt, og han brukte å streke under at alle menneske var like for Gud. Det la han nok vekt på her òg.

BODSKAPEN

Daniel Mortenson og Edvard Masoni var begge radikale i den samtidige samepolitikken, og begge hadde ei sterk kristentru. For dei var dette to sider av same sak. Men den likskapstanken som dei på dette grunnlaget fremma, var ikkje ein sjølvsgad

tanke i samtida. Tida var prega av raseteoriar.

Vitskapen på denne tida hevda at det fanst menneskerasar, og at desse rasane kunne rangera. Somme menneske stod difor lågare enn andre fordi dei høyrde til lågareståande rasar. Etter desse teoriane stod både samar og kinesarar lågare enn nordmenn og svenskar. Dette var ei vanleg oppfatning blant vitskapsfolk i vesten, men både Masoni og Mortenson meinte at eit slikt menneskesyn var i strid mot Guds ord – og difor feil. Dei stod heile livet fast på at alle folkeslag var like overfor Gud og difor skulle folk vera like overfor kvarandre, anten dei var samar, nordmenn, svenskar – eller kinesarar – her godt illustrert av samem Edvard Masoni kledd i kinesiske klede i Idre.

Dette positive menneskesynet måtte få politiske konsekvensar, samar og nordmenn måtte likestillast innanfor staten. Det var denne bodskapen folk i det sørligaste Saepmie fekk formidla av Edvard Masoni og Daniel Mortenson i slutten av august 1911. Dette var ein bodskap som peika framover mot vår tid.

ETTERORD

Daniel Mortenson vart vald til ordstyrar for landsmøtet i Trondheim i 1917, og han var samepolitisk aktiv heilt fram til han døydde på Røros i 1924. Edvard Masoni oppheldt seg i det indre av Kina i 1917, og kunne difor ikkje vera med på landsmøtet. Masoni døydde i Åkra i Sunnhordland i 1930.

LOVISA MIENNA SJÖBERG
OG JON TODAL

Noen tanker om samisk språk, særlig sydsamisk

Språket danner grunnlag for kultur og kulturbevaring over tid ved at erfaringer, tanker og kunnskap bevares ved hjelp av språket og i språket. Det skjer med begreper og termer som overføres fra generasjon til generasjon.

Via språket har mennesker tilgang til det som egen kultur har frembragt - alt fra myter og eventyr til litteratur, musikk, navn, kunnskaper og ferdigheter. Samisk kultur er ennå lite forankret i institusjoner. Mye av kulturen er tradisjonsviten og viten er knyttet til steder og deres navn, til normer, arbeidsteknikker og arbeidsredskaper. I samisk språk finnes svært mye av kunnskapen om naturmiljøet, plantene, dyra, menneskene og næringene. I språket finnes også mye av historien. Viten fins i ordene og deres betydninger. Men også indirekte kan man "lese" historie også av andre deler av språket, slik som ordendelser og til og med lyder.

SPRÅKVITALISERING OG SPRÅKRØKT

Samisk kom svært sent i bruk som skriftspråk. Bevisst språkarbeid (språkrøkt) er derfor helt nødvendig. Dernest gjelder det å utvide språkarenaene. Det er viktig at barn får høre voksne snakke samisk. Det er ikke nok at barn får høre samisk bare i barnehagen eller på skolen. Barn vil etter hvert gjerne være så lik voksne som mulig. Det tredje er naturligvis styrking av språkopplæringa både for barn og voksne.

Språkrøkten må omfatte både terminologiarbeid og arbeid med andre deler av språket. Det gamle er verdifullt, ikke for at det er gammelt, men fordi mange tross alt har lært mye eller i alle fall noe av det. Terminologiarbeidet må fokusere på de største behovene som folk behøver av ord til hverdags. Samisk gir gode muligheter for å utvide ord-

Ole Henrik Magga.

forrådet ved avledninger. Man har også villet bruke gamle ord med ny betydning. I en enkelt oversettelse kan det være greit å gjøre det, men når man skal fastsette en ny term, bør det også av termens form framgå at det er et nytt ord. For hvordan kan folk vite at et ord som de alltid har brukt på en bestemt måte uten å tenke på det, plutselig betyr noe helt annet? Vi må respektere og bygge på det som fins og være meget forsiktige med å gi kjente ord nytt innhold.

LÆRING

Å lære gjennom et fremmed språk er vanskelig. Det er pedagoger enige om. Mange samer har erfaring med det. Det første møtet med skolen synes å være avgjørende. Selv har jeg sett medelever sitte i 7-8 år på skolen som "snille barn" uten å lære verken å lese eller å skrive. De hadde gitt opp etter det første møtet med skolen. Senere har de vist at de er helt normale mennesker. De har lært seg både teoretiske og praktiske ting. De fire første årene hadde vi lærere som ikke

kunne samisk. Men i 3. klasse var vår lærer syk en gang. Da måtte skolestyreren selv tre inn som vikar. Han snakket samisk flytende. Han kom inn med plansjer om istiden og mammuter. "Det var den gang for lenge siden at isen var så tykk som herifra til gården over på andre siden av elva. Mammutene, som så ut som elefanter og hadde pels, greide ikke å grave seg gjennom isen. De døde helt ut og man kan ennå finne dem hele i den frosne jorda. Kjøttet er ennå spiselig," fortalte han. Det var som et lysblink for mange av oss. Tenk, hva man kan lære på skolen! Siden har jeg aldri behøvd å lese i pedagogiske bøker om verdien av at læreren kan snakke til barna slik at de forstår.

TA VARE PÅ SPRÅKARENAER

Nye arenaer hvor språket brukes, er viktig å skape. Men det er også viktig å bruke dem vi allerede har. Minoriteter er i utgangspunktet svært redd for å støte andre med sitt språkbruk. Om én person i en forsamling ikke forstår samisk, så overgår man fort til et majoritetsspråk.

Dette gjelder også barn. En tor-nedaling som snakker meänkieli sa: *Det er så mange svensker som ikke liker at vi begynner å snakke finsk med hverandre. Om de bare kunne forstå at det ikke handler om å snakke om dem. Det føles bare så feil å snakke svensk. Det føles hyklende og unaturlig.*

SÅRT PUNKT FOR MANGE SAMER

Et meget sårt punkt for mange samer er tapet av språket eller at de ikke har fått lære å skrive det. Å tilby en reell mulighet for språkopplæring i voksenalder uten kostnader for den enkelte, må være et av de aller viktigste oppgaver framover. Dette er en moralsk gjeld som bør gjøres opp og som ikke koster så mye. Det er i realiteten snakk om en form for alfabetisering. Definisjonen på en analfabet er jo et menneske som ikke kan skrive sitt språk. Moderne og rike land som de nordiske kan vel ikke være bekjent av at mange av deres borgere er analfabeter.

OLE HENRIK MAGGA
SAMISK HØGSKOLE

FOTO: STIGARNE SOMBY

Fra v. Espen Berg, Marja Mortensson, Stian Lundberg, Katarina Barruk og Daniel Herskedal ga publikum en frydefull time for øre og sinn.

Strålende samspill

Det finnes flere unge samiske musikere som presterer på et høyt kunstnerisk nivå. På Raasten rastah delte to av disse scene. Det var vakker samklang mellom Katarina Barruk (umesame/Sverige) og Marja Mortensson (sørsame/Norge). Når de i tillegg har tre av Norges beste jazzmusikere å samarbeide må resultatet bli strålende – og det ble det.

Katarina Barruk og Marja Mortensson opptrådte også sammen under Riddu Riddu-festivalen i sommer og de samarbeider begge med Frode Fjellheim om plateutgivelser. Katarina Barruk slapp sin plate for et år siden, mens Marja Mortenssons plate nærmer seg utgivelse. Konserten på Raasten rastah var satt sammen av deres egne sanger, nykomposisjoner av bandet og tradisjonelle vuelieh/melodier og joiker.

KOMPETENT KOMP

Bandet bestod av musikere av høy klasse. Både tubaist Daniel Herskedal og pianist Espen Berg er mottagere av «JazZstipendiatet», Norges største jazz-stipend. Trommeslager Stian Lundberg er i likhet med de to andre utdannet ved NTNU

og har medvirket på en rekke plateinnspillinger med blant andre Ida Jenshus og Johndoe. Det høres at det er dyktige musikere, men de står aldri i fare for å overskygge solistene. Tvert imot får vi et flott samspill der musikerne tar til seg de samiske melodiene samtidig som de bruker sin bakgrunn og musikalitet fra jazz og improvisasjon til å underbygge disse.

DYKTIGE FORMIDLERE

Både Katarina Barruk og Marja Mortensson har stemmer med særpreg. Det er tydelig at de vil noe med sine framføring, noe som også er poengtert i det vi får av egenskrevne tekster og i introduksjonen mellom sangene. Felles for dem er også deres sterke engasjement for umesamisk/sørsa-

”Det er tydelig at de vil noe med sine framføring.”

misk språk og kultur, og i tillegg til det musikalske var det en flott opplevelse å overvære en konsert der det utelukkende ble sunget og fortalt på samisk språk. Selv om det for noen av oss ikke var like lett å få med alle ord som ble sagt er det likevel en opplevelse og viktig å erfare at samisk språk er fullverdig og til strekkelig i kommunikasjonen mellom artister og publikum. Og kommunikasjonen mellom Barruk og Mortensson virker til å være uproblematisk selv om de bruker henholdsvis umesamisk og

sørsamisk. Ved ekstranummeret er det kun Barruk og Mortensson på scenen og de gjør en ekstra framføring av en tradisjonell vuelie, «Stoerre vaerie». De står støtt også alene uten akkompagnement og de to stemmene klinger svært godt sammen.

SKOLEKONSERTER I TRONDHEIM

Konserten på Raasten rastah var første gang for denne besetningen. Rett over årsskiftet skal de turnere skoler i Trondheimsområdet i regi av Den kulturelle skolesekken og presentere samisk musikk for flere tusen skolebarn. Det blir en flott markering i jubileumsåret, og vi kan håpe at det gis anledning for turneer flere steder.

EINAR BONDEVIK

Forsidebilde av Iver Jåks

Hovedbildet på framsida av dette Daerpies Dierie er et 50 år gammelt kunstverk av Iver Jåks. Han tegnet hele framsida til julenummeret til bladet *Samenes Venn* i 1966.

Som modeller brukte han elever ved Den samiske folkehøyskolen i Karasjok, og det er en av modellene, Algot Jåma i Rørvik, som gjorde oss oppmerksomme på dette.

Framsida var presentert på denne måten i *Samenes Venn*:

Omslagsbildet, som er tegnet av samekunstneren Iver Jåks, Karasjok, har sin spesielle symbolikk som kunstneren har forklart slik:

Solen er bildet på den gode makt, Gud. Bak solen skimtes vindmannen, som her symboliserer den onde makt. Den er sønderbrutt av lysets makt. Det er kampen mellom det onde og det gode. De unge samene i forgrunnen symboliserer samefol-

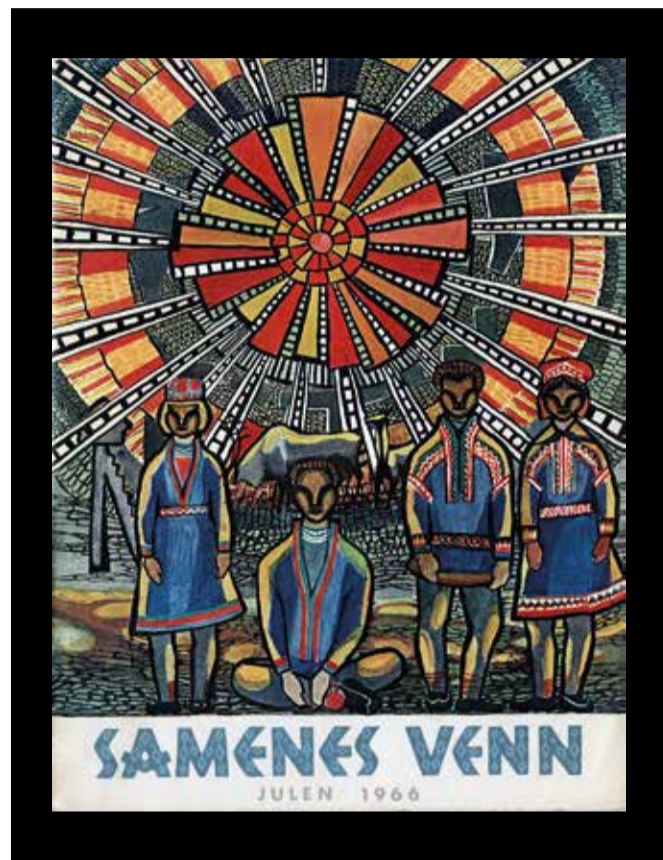
kets fremtid. Vi er sørsamer og nord-samer. Som et folk har vi fremtiden foran oss, på tvers av grenser. Bygger vi på vår kulturs bakgrunn, symbolisert ved reinene og «njalla»-staburet, ligger fremtiden foran oss.

Iver Jåks (1932-2007) ble siden en betydningsfull kunstner.

Store norske leksikon (snl.no) skriver at arbeidene hans spenner fra bokillustrasjoner til utsmykninger av offentlige bygg som Tromsø museum og Det samiske museum i Karasjok. Han mottok blant annet Norsk Kulturråds ærespris (1992) og hans arbeider er innkjøpt av både Riksgalleriet og Nasjonalmuseet.

Tegningen vi presenterer her er fortsatt et aktuelt kunstverk med oppfordring og utfordring til oss. Vi takker også *Samenes Venn* ved redaktør Øyvind Fonn for velvillig hjelp.

EINAR BONDEVIK

Nye priser til Sameblod

Lene Cecilia Sparrok och Amanda Kernell.

I september fikk filmen *Sameblod* og regissør Amanda Kernell (Sverige) priser i Venezia. Nå melder NRK at den fikk to priser under Tokyo internasjonale filmfestival, en av Asias største filmfestivaler. *Sameblod* vant «The Special Jury Price» og Lene Cecilia Sparrok fra Namsskogan fikk prisen som beste kvinnelige skuespiller.

Videre er filmen tildelt prisen «Human values award» under filmfestivalen i Thessaloniki, Hellas. *Sameblod* har skandinavisk premiere 6. februar 2017 under filmfestivalen i Göteborg og 100års-jubiléet i Trondheim.

EINAR BONDEVIK

Inger Zachrisson: Gränsland. Mitt arkeologiska liv. Ord&visor förlag. Skellefteå 2016.

Arkeolog i grenseland

Alle som er interessert i samane si historie og forhistorie kjenner navnet Inger Zachrisson. Gjennom seksti år som arkeolog – og femti år med hovedvekt på samisk arkeologi og forholdet mellom samiske og nordiske kulturmiljø i eldre tider – har ho gjort eit stort arbeid for at samane i sør har fått ei historie og ei fortid å vere stolt av.

I den nye boka *Gränsland* gir Inger Zachrisson oss eit personleg tilbakeblikk på den store striden ho har vore gjennom i alle disse åra. Boktittelen er nok inspirert av det store arbeidet Inger Zachrisson var redaktør og hovedforfatter av i 1997: *Möten i gränsland – samer och germaner i Mellanskandinavien*, på mange vis eit hovedverk blant dei mange publikasjonane hennes. Her oppsummerte Inger og medarbeidarane Vivallen-

utgravingane og alle andre samiske funn langt sør i Skandinavia, som fekk den norske etnograf og geograf Yngvar Nielsen sin «framrykkingshypotese» frå 1889, til å falle sammen som eit korthus. At det framleis i 2016 finst historikarar og arkeologar som skriv og tenker som om samane er seine innvandrarar i sør, er ein av dei tinga forfattern er mest oppgitt over.

SJØLVBIOGRAFISK BOK

Boka er sjølvbiografisk, så Zachrisson gir oss glimt attom kulissene når det gjeld doktordisputasen i 1984. Det fanst fagfolk som ikkje ville godkjenne forskinga hennes og ikkje ville la henne disputere. Ho skriv om kampen om bruken av ordet «samar» på museumspla-

katane i staden for «fangstmarks-kultur», ein kamp som går for seg enno lenge etter at Inger har gått av som antikvarie ved Statens Historiska Museum i Stockholm.

Inger Zachrisson er no åtti år og pensjonist. Men ho er like aktiv og engasjert i sørsamisk forskning og kunnskapsformidling. I boka gir ho oss oppdatering på forskingsfronten. Det er nok ikkje utan indre fryd at ho kan referere til arkeolog Jostein Bergstøl og andre norske arkeologar sine utgravingar av samiske rekketuffer i Lesja og Valdres, datert til ca. år 1000.

Lista over Zachrisson sine publikasjonar er imponerende. Ikkje nok med at ho har lagt fram forskinga si på fagmøte og konferansar i mange land. Men ho er også ute med stadig nye publikasjonar til og med 2016. Det er den lesverdige og interessante boka *Gränsland* fremste beviset på.

ÅKE JÜNGE

Många olyckstillbud i de renskötande samerna vardagsliv

Olyckstillbudet bland samerna har genom åren varit många. SET (som tidningen Samefolket tidigare kallades) hade många artiklar och notiser om olyckor, där samer fått sätta livet till. Ofta har det varit sjöar och älvar som krävt sin tribut. Några olyckor väckte naturligt nog särskild förstämning, när det rörde samer kända i en större vänskrets eller unga samer på tröskeln till livet eller i sina bästa arbetsår.

"SNÖSKREDET GÖMDE DEM"

Under snöskred på Kappruet i Anåfjället omkom lappbyordningsmannen Per Rickard Fjällgren i februari 1935. Han var ute på rävjakt tillsammans med kronoarrondatorn Per Johan Sohlberg, och de hade lyckats fånga in en räv i ett gryt på fjällsidan. De tänkte sedan åter vända för att ta räven. Men det blåste upp till snöstorm, och de kom för långt ut på en farlig hängdriva, som utlöste ett väldigt snöskred utför fjällbranten. Snön plöjde upp en hundra meter lång och femtio meter bred gata, där träd som stod i vägen slets av som stickor. De bägge männen följde med i snömassorna.

Per Rickard Fjällgren fick många goda vitsord efter sig. Redaktören Torkel Thomasson karakteriserade honom i Samefolkets Egen Tidning som en "rakryggad personlighet" och läraren Olof Jansson i Ljusdal gav i en minnesruna Per Rickard omdömet "en ovanligt intelligent, arbetsam

och duktig same, en fin representant för sin stam".

Den här händelsen har tolkats i diktens form. 1 aug. 1939 sattes ett kors och en minnestavla upp på olycksplatsen. En stor skara människor deltog i samband med det i en minnesstund där på fjället. Som elvaåring minns jag allt mycket väl.

Kyrkoherden Georg Granberg i Funäsdalen föredrog en dikt om vad som hände, där de här stroferna ingick:

Två män gingo till fjälls, kommo ej mer igen

kommo ej hem till kvälls, unga livsglada män.

Fjället var mörkt och tungt, fjällstormen dömde den.

Snöstormen satte punkt, snöskredet gömde dem.

Aldrig vi glömde dem, klart stå de för vår syn.

Ingen berömde dem, men deras gärning i byn,

Vardagens enkla bedrift utförd av trofasta män,

vilja vi pränta i skrift likasom levde de än.

Enkelt men prydligt står, präntat i bronzen in

blott deras namn och år. Kappruet, tavlan är din.

Fjället och fjällets folk ägna vi denna skrift.

Tavlan ska vara en tolk för fjällfolkets tysta bedrift.

Aldrig vi glömde dem, unga livsglada män.

Snöskredet gömde dem. Minnet ska leva än

Invigd vare den då vännernas minnesvård,

Vila i frid ni två på Ljusnedals skogskyrkogård.

Bo Lundmark, också kyrkoherde i Funäsdalen, har över femtio år senare gripits av den här händelsen. Han har på ett mycket finstämt sätt lyckats ge en kanske lite innerligare tolkning än sin företrädare i Funäsdalen:

*denna senvinterdag
flög korpen lågt
och solen flammade till
bakom sargade skyar*

*två unga jägare
skidade trötta hemåt
den genaste vägen
till värmen och vilan*

*försiktigt på skrå
en oväntad skälvning
det sista stavgädet
mot evigheten*

*den vita flodens
våldsamma färd,
sedan vindens rekviem
under kappruets branter*

*mor Kristinas väntan
i bön och psalmens ord
klippa du som brast för mig
låt mig gömma mig i dig.*

*där står ett lysande kors
rest till de ungas minne
står som ett segerns tecken
trots död och vintersnö*

*snart kalvar vajorna åter
och myrarna vitnar i blom
din nåd har inte flytt
en dag gör du allting nytt*

"MED NATURENS MAKTER MÅSTE EN SAME LÄRA SIG LEVA"

De flesta olyckstillbud har inte rönt samma uppmärksamhet fastän de fört med sig samma sorg och vemod för de närstående och vänskretsen kring dem. Också den unge renskötaren Per Lorentz Fjällberg omkom 1963 i ett snöskred i sitt arbete med renarna inom Sösjö sameby, numera Njaarke.

Första gången jag träffade hans far Lorentz efter den sorg som drabbat familjen och kanske lite försiktigt frågade hur man får kraft att gå vidare så svarade han mycket lugnt "att med naturens krafter måste en same lära sig att leva. Om man lär sig det, så förstår man bättre, att det som händer i naturen också är en del av vårt liv."

LARS THOMASSON

Gie jih gusnie årroeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Ordförande: Sylvia Sparrok, tel 0647-352 40.

e-post: syllan3@hotmail.com

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti, Svenska kyrkan

751 70 Uppsala, tel. 018-16 94 91

e-post: lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt församlingsarbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, Stiftsdiakon & Samordnare för flerspråkigt

arbete. Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand

Tfn: 0611-254 52, mobil: 076-397 59 35

e-post: akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Samiska krisnätverket

tel: 063-10 12 30 fredagar och söndagar mellan

klockan 20 och 24.

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Tore Johnsen,

postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, telef 23 08 12 00,

e-post: tore.johnsen@kirken.no

Leder: Sara Ellen Anne Eira

Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:

Oddvin Bientie

Saemien ålmegearaerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no

epost: monica.kappfjell@kirken.no

Leder: Sigfred Jåma, e-post: shjaama@hotmail.no

medlemmer: Sonja Danielsen, Ina-Theres Sparrok,

Astrid Nordfjell og prest Einar Bondevik.

Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien ålmegea beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, telef 993 49 477,

Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid

e-post: monica.kappfjell@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,

Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902

e-post: prest@samiskmenighet.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,

e-post: diakon@samiskmenighet.no

Leder trosopplæring: Toamma Bientie

Vikar: Margrethe Kristin Leine Bientie

Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd

mobil: 412 88 227, e-post: mb789@kirken.no

**Texter och bilder till
nummer 1 2017 av Daerpies Dierie
skickas senast 15 februari 2017 till
viviann.labba.klemensson@svenskakyrkan.se**

Jubileumsmynt markerer Tråante2017

Norges Bank skal utgi en 20-krone sirkulasjonsmynt med spesialpreg for å markere 100-årsjubileet for det første samiske riksmøtet i Trondheim. Billedkunstner Annelise Josefsen vant konkurransen om utforming av jubileumsmotivet.

Etter innspill fra Sametinget og Samisk Kunstnerforbund, inviterte Norges Bank syv kunstnere til en konkurranse om utforming av jubileumsmotivet på myntens bakside. Vinner av konkurransen ble billedkunstner Annelise Josefsen, fra Kokelv i Finnmark, med motivet "Vekselvirkning". Det er ment å symbolisere samspillet mellom krefter. Symbolene er hentet fra samisk mytologi, og fritt satt sammen etter mange tegn fra runeomma, et samisk trommeinstrument. Det kan bli gjort mindre justeringer i motivet før mynten settes i produksjon. Forsiden vil som ved tidligere utgivelser være et kongeportrett. Mynten vil bli utgitt i forbindelse med hovedmarkeringen av jubileet i Trondheim i februar 2017 - "Tråante 2017".

KILDE: PRESSEMELDING NORGES BANK

Fler samiska och svenska texter finns på

www.DaerpiesDierie.se

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift

(klicka på Flerspråkig kyrka)

www.svenskakyrkan.se

(klicka på Kyrka och samhälle, Flerspråkig kyrka)

www.samiskmenighet.no

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge

Telefon (mobil): 0047 474 53 902

e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktør och ansvarlig utgivare:

Einar Bondevik, adress ovan.

Biträdande redaktør ViviAnn Labba Klemensson

Kaxhön 134, 830 51 Offerdal

Telefon (mobil): 0046 (0)70 545 75 92

E-post: viviann.labba.klemensson@svenskakyrkan.se

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Prenumeration under 2017: 140 SEK.

Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring och prenumeration

Prenumerations- och adressfrågor hanteras av

tidningens distributør Nordic Gateway,

e-post: produktion@nordic-gateway.se

Grafisk form & repro: Berling Media AB.

Tryck: Pressgrannar AB, Linköping, 2016

Guds kärlek

Som människor bär vi med oss i vår minnesbank händelser som inträffat och talat till oss under vår livstid. Det jag vill berätta är en upplevelse efter kalvmärkningen i Stensjön för många år sedan. Detta har blivit som en bild av Guds kärlek för mig.

Efter en åskgång fungerade inte telefonförbindelsen i byn. Jag tog bilen och åkte till rengärdet, där det fanns täckning för mobilen. Ibland kan man få en upplevelse av att allt är planerat i förväg. Jag kom till gårdet på rätt dag, rätt plats och i rätt tid. Jag hade några dagar tidigare när jag var på sjön för nätläggning sett en ljus ensam renkalv gå omkring i beteshagen. Vi hade öppnat på flera ställen i hagen och gårdet, så att vajorna kunde gå ut och in i sökandet efter någon borttappad renkalv. Flera gånger när jag åkte förbi gårdet fanns renkalven där. Det hade nu gått ungefär en vecka efter märkningen. Nu satt jag på en sten utanför gårdet med mobilen. Efter avslutat samtal tryckte jag av mobilen. Då hörde jag en grymtning - ett lockrop från en ren. Jag såg en renvaja som kom springande mot gårdet västerifrån. Hon såg inte mig, utan hennes blick och lockrop var riktat förbi där jag

satt. Jag hade inte uppfattat vad som pågick bakom min rygg. Eftersom jag har nedsatt hörsel uppfattar mitt öra inte alla ljud. När jag vände mig om såg jag renkalven komma svarande på vajans lockrop. Renkalven hade uppfattat vajans lockande långt tidigare än mitt öra kunde uppfatta. När jag fick uppleva återförenandet kunde jag inte hålla tårarna tillbaka. Som äldre f.d. renskötare var detta en stor upplevelse för mig. När jag såg vajans snusande på sin kalv i förvisning om att det var hennes egen, ställde hon sig stilla, så att hennes återfunna kalv fick dia i sig den kraftfulla och näringsrika mjölken. Svanstippen rörde sig som en pendel av förnöjsamhet. När kalven slutat dia sprang vajan med sin kalv intill sig samma vägsträckning västerut som hon kom ifrån.

Då började jag tänka inom mig: Jag såg hela fjällområdet framför mig. Hur hon sprungit och sökt sin förlorade kalv. Lockat och snusat på kalvar som varit med vid märkningen. I flock efter flock hade hon sprungit i sitt sökande ända tills hon vände tillbaka till den plats där de sist varit tillsammans - vid rengärdet. Detta blev mötesplatsen för återförenandet.

I ett vidare perspektiv ser jag renvajans sökande efter sin kalv som en bild av Jesus själv. Jesus säger i Joh. 10:11 "Jag är den gode herden. Den gode herden ger sitt liv för fåren."

I ett samiskt perspektiv kan vi säga detta om Jesus: "Jag är den gode renskötaren. Den gode renskötaren ger sitt liv för renen."

Hesekiel profeterade om en herde i Gamla testamentet, som pekade framåt mot Jesus i Nya testamentet. Hes. 34:11-12 "Jag ska själv söka upp mina får och ta mig an dem. Liksom en herde tar sig an sin hjord när han är bland sina får som varit skingrade, så ska också jag ta mig an mina får och rädda dem från alla de orter dit de skingrades en mulen och mörk dag."

V.16 "De förlorade ska jag söka upp, de som gått vilse ska jag föra tillbaka."

Låt den här julen föra oss till eftertanke om julens rätta innebörd. Avsätt tid för att läsa julevangeliet från Luk.2:1-20 och sjunga Stilla natt och många fler julpsalmer. Låt Fridsfursten få sin plats hos oss. Att vi får uppleva hans närvaro.

FRIDSHÄLSNINGAR FRÅN
GÖSTA BERGKVIST, JÄNSMÄSSHOLMEN
EVANGELIST OCH F.D. RENSKÖTARE

Bibelekte

*Almetjh gieh jemhkielisnie
vaedtsieminie,
stoere tjoevkem vuejnieh.
Dejtie gieh jemhkelds eatnamisnie
årroeminie,
jihitseles tjoevke sjædta.
Juktie maana reakadamme,
mijjese baernie vadtasovveme.
Faamoem dan ælkiej nille biejeme,
jih dan nomme lea:
Vijsies reerije,
Jupmeles æjvie,
Ihkuve aehtjie,
Raeffien æjvie.
Dellie faamoe stoere sjædta
jih raeffie ihkuvasse
Daviden åajvemes tjahkes-sæjjan
jih rijhkese.
Raeffine jih faamojne jih riektesinie
nænnoste
daelie jih ihkuven aajkan.
Sebaoten Åejvie dam saavrehke
dorje.*

Jesajan gærja 9,2.6-7/
Jesaja 9,2.6-7

Abpe tekstem jih jeatjah
bibelteksth maahtah daesnie
lohkedh: www.bibel.no.
Bibelekte jih "Åssjalommesh"
juakaldahkesne jih eah sinsitnide
jearohks.

Buaredh gosse voestes krirrie vuertieminie Nationalmuseumen vâarhkose tjaangedh. Mænngan mubpie krirrie aaj bööti.

Köbenhavnese gievrieh giehtjedidh

«Åarjel Saemien dajven»
lîhtsegh Köbenhavnese vöölkin,
Nationalmuseumem gåassoehntin.
Köbenhavnese åadtjoejin bâeries
deaverh åarjelsaemien dajveste
vuartasjidh. Gellie gievrieh aaj desnie.

Skiereden dellie göökteluhkie
vytnesjæjjah ektine Danmarkese girtine
haeliehtin.

Luste badth gellie sÿjhtin dâeriedih!
Hijven gosse dovne noere jÿh geerve,
nyjsenæjjah jÿh gaarmanæjjah ektine.
Mijjeh aaj lustestalleme jÿh jÿjnem
lîereme! Manne hov gellie jaepieh
“nîekedamme” mijjeh vytnesjæjjah
maehtebe ektine vuelkedh, Hanne-Lena
Wilks, Åarjel Saemien Dajven åejvie,
soptseste.

DEARVERH “SUVERNIRINE”

Danmarkese, jÿjnÿh deaverh åarjelsaemien
dajveste. Dej beeli “goerehtæjjah”
jÿh gærhkoen almetjÿh jÿjnÿh deaverh
tjööngkhin gosse guessine saemiej gåajkoe
böötin. Nationalmuseumen barkijÿh
soptsestin guktie tjööngkhijÿh deaveridie
mænngan doekin. Naan æjkien, gosse
Nöörje jÿh Danmark aktene staatine lægan,
dellie sÿjhtin deaveridie suvernirine utnedh.
Numhtie deaverh Danmarkese beetsin. Dej
beeli jÿjnÿh Köbenhavnen gåetieh buelieli,

Garrabieleste Elin Kristina Jåma (Snåase),
Inga Emelie Joma (Stallvika), Laila Fiskum
Joma (Stallvika), Heidi Fiskum Thomasson
(Raarvihke) jÿh Risten-Marja Inga (Snåase)
bâeries bongkem vuartesjeminie.

dellie jÿjnÿh gievrieh buelielin. Daelie ajve
golme gievrieh åarjelsaemien dajveste
dennie Nationalmuseumesne.

EADTJOHKE JURJIEHTÆJJAH

Golme nyjsenæjjah guhkiem barkeme
fealadimmiem jurjiehtidh. Voestegh
tjoerin rääresjidh guktie jÿh gæssie edtjin
vuelkedh. Dan mænngan girtieleahpah
jÿh æremetjÿehtjelh dongkin.
– Nov amma barkoes, luste badth
aaj viehkiehtidh. Ij leah gávva
gaskeviermesne sjÿchteles jÿh aelpies
ååremetjÿehtjelh ohtsedidh. Tæjmoech
dan varki vaesieh gosse dejnie barkeminie,
Susanne Lyngman jeahta. Dÿhte akte
dejstie jurjiehtæjjijste. Dan ektine Elin

Kristina Jåma jÿh Risten-Marja Inga.
Dah golmesh Snåasesne årroeminie gosse
gellien æjkien gaavnesjin, rääresjin guktie
bööremes fealadidh.

DEAVERH VÅARHKOSNE

Jurjiehtæjjah aaj prieviem
Nationalmuseumese seedtin, gihtjin mejtie
National-museumem barkijÿh sÿjhtin
deaverh åarjelsaemien raedteste ohtsedidh.
Nationalmuseumem barkijÿh bæjhkoehntin,
daerpies askem aerebe daejredh mejtie
deaveridie vâarhkoste viedtjedh. Gosse
Åarjel Saemien Dajve prieviem bäästede
åadtjoeji, dellie guhkies deaverh-læstoem
aaj lissiehtamme. Læstosne deaverh abpe
Saepmeste. Dah barkijÿh idtjin man jÿjnem
deaveri bijre daejrieh. Idtjin deaveridie
eensilaakan mîerhkesjamme. Numhtie
hijven barkijidie guessijste jÿjnem lîeredh.
Vytnesjæjjah soptsestin gustie dah
ovmessie deaverh jis båtame.

– Naa luste dah bâeries geasastahkide
vuartasjidh, Hanne-Lena Wilks jeahta.

– Geasastahkh joekoen tjaebpie, dejtie
ditnine pruvnielamme. Ibie daejrieh
gie geasastahkem gåårme. Manne dan
tjetskehke vielie daejredh. Saemiech dej
beeli dan vÿssjele jÿh madtjele vytnesjidh,
Hanne-Lena Wilks jeahta.

TEKSTE JÿH GUVVIEH:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Trommer i København

I høst var 20 medlemmer
fra Åarjel Saemien Dajve
på studietur i København.
Der var de på besøk hos
Natoinalmuseet for å se på

de sørsamiske gjenstandene
i samlingen. Gjenstandene
ble samlet inn av forskere
og misjonærer mens Norge
og Danmark var i union. I

samlingen finnes blant annet
tre sørsamiske trommer.
– Det ble en veldig fin tur
der både kvinner og menn,
ungdommer og voksne var

sammen! sier Hanne-Lena
Wilks. Hun er leder i den
sørsamiske sløydforeningen
Åarjel Saemien Dajve.